

Balesetek, elemi csapások.

** (Szerencsétlen esés) áldozata lett szerdán Semsey Pál kir. táblabíró. Délben állítólag József főherczegnél volt ebéden; innen vidám kedélyvel ment haza sült vacsorához közeli rokonával, Hodossy Imre országgyűlési képviselővel. A vacsorát elköltve, 10 óra tájban, égő gyertyával ment ki a folyosóra, de alig lépett ki lakásából, midőn hirtelen erős zuhanás hallatszott. A házmester rögtön az udvarra sietett és Semseyt arcozva a föld felé fordulva s már halva találta. A vizsgálat nem tudta kideríteni: leugrott-e vagy véletlenül esett le, de inkább hihető, hogy a szerencsétlen eset nem öngyilkosság, hanem a véletlen következménye. A borzasztó esemény oly hatást gyakorolt fiatal szép nejeire, hogy eszméletét veszíté, magához térte után pedig tébolyrohamok lepték meg, úgy hogy a lipótmezei országos tébolydába kellett szállítani.

Mi újság?

** (A képviselőház) márcz. 20-ki ülésében befejezte az adótörvényjavaslatok tárgyalását. Ezután Irányi Dániel határozati javaslatára a fenyűzési adó behozatala iránt került napirendre, a melyet a ház a pénzügyminiszter azon módosításával fogadott el, hogy a készíthető adóreformjavaslatokban a fenyűzési tárgyak megadóztatására kellő gond fordíttassék. Kerkapoly pénzügyminiszter, miután a költségvetés a hó feljöttén már nem lehet szentesítve, a jövő hóra is indemnitást kért, s ez iránt javaslatot terjesztett elő.

** (Gr. Andrássy Gyula külügyminiszter) márcz. 18-án Bécsből Pestre érkezett; innen néhány napra ferebesi birtokára utazik. Neje „Katinka grófnő“ már hosszabb idő óta a fővárosban időzik a képviselőház keddi ülésén alkalmával jelen volt a karzaton, s nagy érdeklődéssel kísérte a vita menetét; a személykereseti adótörvényjavaslat volt napirenden, a melynek tárgyalása kormányválsággal fenyegetett volt. Egyik lap megemlíti, hogy a grófnét a karzatra Tisza Kálmán kísérte föl, s utána teszi, hogy megújulnak most ismét a „fusio“ hírek.

** (Zsedényi Edének) kedden neve napja volt. Hányadik azt nem tudhatni. Elég az hozzá, hogy Deák Ferencz a képviselőházban elővett egy iv papírt, tetejére írta e szavakat: „Kedves barátunk Zsedényi Edének kívánunk hosszú életet, kitünő egészséget s tartós ifjuságot“, aztán ez alá oda írta nevéét, s ment székeltől székhez, gyűjtött vagy kétszáz aláírást, s azzal személyesen adván át az ivot Zsedényinek, a politika két veteránja meghatva szorítá meg egymás kezét.

** (A méter-rendszer behozataláról) szóló törvényjavaslatot a kereskedelmi miniszter husvét után a képviselőház elé fogja terjeszteni.

** (Márczius 15-ének negyedszázados évfordulóján) a londoni magyar egylet is ünnepélyt rendezett. A lakoma végén Dióssy a királyra és alkotmányra mondott felköszöntéssel nyitotta meg a tosztok sorát. Éltette ezután a királynét és az országot, majd a jelenlévő osztrák-magyar konzult Schäffer lovagot és Stockinger alkonzult, kik közül az első német, a második magyar nyelven viszonozta a felköszöntést. Végül Dióssy „1848. márcz. 15-ének emlékére“ emelte poharát, felemelvé ama nap eseményeit, a halhatatlan 12 pontot. Beszédre lelkesült, „Eljen!“-ekkel fogadtattott. Ezután a „Hymnus“-t énekeltek el s Balázs Petőfi „Talpra magyar!“-ját szavalta el. Végül Vidéky üritett poharát az elnökre Dióssyra.

** (A magyar írók segélyegylete) javára márcz. 25-én kedden déli 12 órakor a magyar akadémia dísztermében érdekes műsorozat hangverseny tartaték. Helyek ára: Körözék 3 frt. Számozott ezek földszint 2 frt. Bemeneti jegy földszint 1 frt. Bemeneti jegy a karzatra 1 frt.

** (Sinházi hírek.) Molnár Györgynek a nemzeti színház intendánusa szerződést küldött, s

ő el is fogadta. Örvendetes hír a dráma barátaira. Megemlíti még azt a hírt is, hogy b. Orczy lemondott az intendánságról. Mint a „Hon“ értesül, az igazgatói állomást mindaddig nem töltik be, míg a legközelebb összeülendő enquete-bizottság véleményét nem ad a színház ügyei felől; addig egy ideiglenes bizottság fogja vezetni a színház ügyeit.

** (Eljegyzés.) Szegényi László orsz. képviselő eljegyzé báró Geramb Irma kisasszonyt. Komócsy Lajos fiatal hirlapíró és pénzügyminiszteri hivatalnok eljegyzte Váczott Bartos Erzsike kisasszonyt.

† (Halálhírek.) Draskóczy Gyula, Sopron megye volt főispánja, a rozsnói ág. ev. főtanoda kerületi főfelügyelője, közelebb hunyt el 49 éves korában. — Csintalan József, 1848-49-iki honvédtiszt, utóbb közalapítványi hivatalnok, közelebb hunyt el Budán. — Vissnyey Sándor, kóti lelkész az egri főmegyeében, e hó elején hunyt el. — Vánosodon Török István biharmegyei árvászéki ülnök e hó 6-kán elhunyt tüdőszélhűdésben. — Szécsényben Tóth Dániel nyug. uradalmi gazdasági felügyelő e hó 5-én, 63 éves korában elhunyt. — Szalay Pál pesti kir. táblai fogalmazó, Szalay László történetírók fia, 24 éves korában rövid betegség után meghalt. — Prica Miksa, a horvát országos kormány igazságügyi osztályának főnöke, f. hó 15-én hosszabb szenvedés után meghalt. Az elhunyt Horvátország első jogi kapacitása volt. — Halasról egy ritka erényű derék magyar nő haláláról értesítenek, kiből a régi jó magyar gazdaszszonyok és családanyák egy kiváló példánya dől ki ismét. Ez özvegy Bibó Károlyné, szül. Péter Zsuzsanna, ki f. márczius 18-án, élete 64. évében, hossza szenvedések után halt meg, gyermekei karjai közt, s három éve elhalt férje mellé márcz. 20-kán temettetett a halasi sírkertbe. Haláláról a családi gyászjelentés még nincs kezeink közt, de megemlíti, hogy a boldogultnak három fia és egyetlen leánya maradt, ez utóbbi Szász Károly neje. Béke az elköltözött poraira s áldás emlékére!

Nemzeti színház.

Péntek, márcz. 14. „Eszek gróf.“ Szomorujáték 5 felv. Irta Laube Henrik. Ford. Sziglietti. Szombat, márcz. 15. „Roméo és Julia.“ Opera 5 felv. Zenéjét szerzte Gounod. Vasárnap, márcz. 16. „A nagyapó.“ Népszimű 3 felv. Irta Sziglietti. Hétfő, márcz. 17. „Rabagas.“ Szimű 5 felv. Irta Sardou V. Ford. Deák Farkas. Kedd, márcz. 18. „Faust.“ Opera 5 felv. Zenéjét szerzte Gounod. Szerda, márcz. 19. „Makrancos hölgy.“ Vigjáték 5 felv. Irta Shakespeare. Ford. Léway. Csütörtök, márcz. 20. „Figaro lastodalma.“ Opera 4 felv. Zenéjét szerzte Mozart.

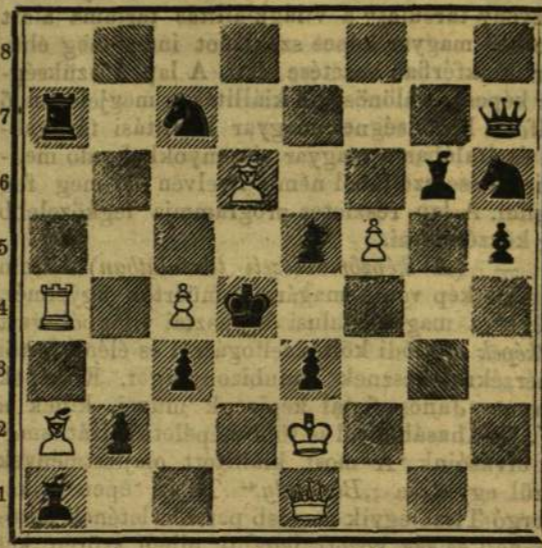
Szerkesztői mondanivaló.

— S.-Patak. W. R. T. A csinos költeményt rövid időn közöljük. — Szathmar. T. I. A kérdéses közlemény kezünkhez jutott, s érdekesnek is találjuk, de a hozzá mellékelt kép rajza annyira kedvetleges, hogy rajzolóink nem boldogulhatnak vele. Talán lehetne arról a vidékről valami jó fényképet szerezní. — Eger. K. B. Megkaptuk, s engedelmével a „Képes Néplap“-ban fogjuk közölni, mint a melynek keretébe épen bele talál. A másika „V. U.“-ban fog megjelenni. Használó érdekes közleményeket jövőre is kérünk. — Heg ohajtán... A jó hangú költemény kár hogy egy pár erőltetett kifejezés s egy pár nagyon is speciális vonás miatt nem egészen váltja be, a mit kezdetén ígér. — Tübingen. L. R. Münchennt a közelebb mult években ismertette lapunk s azóta a bajor Athene nem változott meg annyira, hogy most az egész közlemény ismétlés ne volna. Tán inkább a most folyó napi események benyomásairól közölhetne egyet s más. — Kolozsvár. A.-a. A Franklin-czikket köszönettel vettük; nemsokára rákerül a sor. — Eperjes. Az „A. J. mint lyrai költő“ magán tanulmányának dícséretes és hasznos foglalkozás. Többnyire ott és azt emeli ki, a mi fékúnt és kiválóan dícsérni való, de nem úgy, hogy dícsérete a költőnek mindenkor előnyére válnék; sőt van rá eset, hogy magasztalása kisebbitésnek

is megjárja, a mi pedig látszik, hogy nem volt szándékában. Ezen még átdolgozás is aligha segítené; tehát nem közölhetjük. — Sopron. B. A. „K. N.“ elmaradt számaint megküldettük. Talán nemsokára módunkban lesz a régebbi kivátnatot is teljesíteni.

SAKKJÁTÉK.

695-ik sz. f. — Czenthe Józseftől (Miskolczon.) Sötét.

Világos indul s a negyedik lépésre mattot mond

A 690-ik számú feladvány megfejtése.

(Mikwitz Jánostól Lipcsében.)

- 1. He4-d3 Ff3-c6: (a)
2. Be1-d1 Kd4-c5
3. Hd6-b7 Kc5-c4
4. Hb7-a5 mat.

- 1. ... Bb8-f8:
2. Be1-d1 Ff3-d1:
3. Vc5-e4 Kd4-c5
4. Hd6-b7 mat. a többi varians könnyű

Helyesen fejtették meg: Veszprémben: Fülöp József. — Miskolczon: Czenthe József. — Gelsen: Gleisinger Zeigmond. — Sárospatakon: Gérecz Károly — Ujfalun: Farkas Ferencz. — A pesti sakk-kör.

Rövidítésítések: Pest, Sz. B. A. beküldött négyes nem kevesebb mint három mellékfejtéssel bír. Egyet ide jegyzünk: 1. Kh7-h6, g5-h4: 2. Bb2-g2 — h3-g2: 3. Fb5-d7 tettség szerint 4. H mattot ad.

Figyelmeztetés.

Márczius-hó végével az évnegyedes előfizetések ideje lejárván, tisztelettel felhívjuk előfizetőinket, hogy előfizetéseiket mielőbb megújítani sziveskedjenek.

Előfizetési feltételek:

A Vasárnapi Újság és Politikai Ujdonságok együtt:

Évnegyedre (ápríl-június) 2 ft. 50 kr.
Félévre (ápríl-szeptember) 3 „
Háromnegyed évre (ápríl-december) 7 „ 50 „

Csupán a Vasárnapi Újság:

Évnegyedre (ápríl-június) 1 ft. 50 kr.
Félévre (ápríl-szeptember) 3 „
Háromnegyed évre (ápríl-december) 4 „ 50 „

Csupán a Politikai Ujdonságok:

Évnegyedre (ápríl-június) 1 ft. 25 kr.
Félévre (ápríl-szeptember) 2 „ 50 „
Háromnegyed évre (ápríl-december) 3 „ 75 „

Egyes előfizetések legelsőszertiben postai utalvány által eszközölhetők, a melyre bementésitül csak egy darab 5 krajczáros bélyeg kívánatik.

Tíz előfizetett példányra gyűjtőinknek egy tiszteletpéldánnyal szolgálunk. Pest, márczius-hó 1873.

A Vasárnapi Újság és P. Ujdonságok kiadó-hivatala (Pest, egyetem-utca 4. sz. a.)

TARTALOM.

Fürme új kormányzója és a közmunkatánás alelnöke (két arczképpel). — Egy kis tévedés. — A kakuk. — Egy amerikai polgár Magyarországon 1861-ben, (folyt.). — A norvég népeletről (két képpel). — Darwin legújabb munkája (vége). — Egy magyar tengerész naplójából, VI. — Az aradi hős családja. — A magyar szerbíták. — Indiai utazó kocsik (képpel). — Egyfelveg. — Tarház: Irodalom és művészet. — Közintézetek, egyletek. — Egyház és iskola. — Ipar, gazdaság, kereskedés. — Balesetek, elemi csapások. — Mi újság? Nemzeti színház. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Heti-naptár.

Felölös szerkesztő Nagy Miklós (L. magyar-utca 21. sz.)

Előfizetési feltételek: a Vasárnapi Újság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. — Fél évre 5 ft.

Csupán Vasárnapi Újság: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft. — Csupán Politikai Ujdonságok: Egész évre 5 ft. — Fél évre 2 ft. 50 kr.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Újság és Politikai Ujdonságokat illetőleg: Egy négyezer hasábozott petit sor, vagy annak helye, egyszeri ígatásnál 10 krajczárba; háromszori vagy többesori ígatásnál csak 7 krajczárba számítatik. — Kiadó-hivatalunk számára hirdeményeket elfogad Bécsben: Oppelk Alajos, Wollzeile Nr. 22. és Haasenstein és Vogler, Wollzeile Nr. 3. — Bélyegdíj, külön minden ígatás után 30 krajczár.

Morócz István.

A köztelek épületében a mult hét folyamán tartotta az országos magyar gazdasági egyesület szokott rendes közgyűlését. Ez alkalommal érdekesnek tartjuk megismertetni e közhasznu egyesületet s e czélből, — miután az elnök, Korizmicz László arczképe és életrajza már régebben megjelent lapunkban — az egylet köztiszteletben álló titkáranak Morócz Istvánnak arczképét és a köztelken legközelebb kiépített diszes házat is bemutatjuk olvasóinknak. Mind maga a nagy fontosságú egyesület, mind ez a munkás tisztviselője nagyon méltók arra, hogy egy ilyen mezei gazdasággal foglalkozó országot, minő Magyarország, nagy közönsége előtt ismeretlenek ne maradjanak.

Morócz István 1817-ben született Hevesmegyének Ludas nevű falujában. Gyöngyös és Eger között. Édes atyja gazdatiszt volt s mint a gazdasági pályának egyik díszes messze földön mint kitünő gazda volt ismeretes. Nem csoda, ha fiában is meggyökeresedett az atyja pályája iránt való kiváló kedvtelés. Egyelőre ugyan más irányban történt képezetése, de részint a viszonyok hivatató hatása, részint saját hajlamai, mégis átvezették e térre, melyen idővel oly hasznos működésre nyílt alkalma. A gymnáziumi osztályokat Gyöngyösön végezve, a bölcsészeti tudományok hallgatására Pestre jött az ifju, s itt az egyetemen orvosi tanulmányait is kitünő sikerrel végezve, már mint oklevéles fiatal orvos a negyvenes évek kezdetén dr. Pólya Józsefnek volt segéde, s e derék tudósnek akkori városigietei magán tébolydjában két évig működött. Bár nagy buzgalommal képezte magát a gyógyászat e különleges ágában, de azért mégis szakított idót arra, hogy a gazdaságot czéljaira alkalmazza természettudományi ismereteit, s csakugyan már 1841-ben megkezdte működését a „Magyar Gazdá“-nál

Török János mellett, s minthogy tehetségei már ekkor figyelmet keltek iránta, csakhamar ebben az irányban képezte magát tovább teljes buzgalommal. Így történt, hogy midőn a „Magyar gazdasági egyesület“ 1843-4-ben az akkori országgyűlésnél javaslatba hozta egy központi gazdképző intézet felállítását: az új intézetnél alkalmazandó tanárok sorában Morócz is a kiszemeltek között volt, s különösen a gazdasági vegytan és technologia tanulmányozásával bízott meg. E czélből három évre külföldre is kiküldetett, hogy

gondal feldolgozza s egyszersmind a porosz gazdálkodási móddal és a gazdasági viszonyokkal alaposan megismerkedett. Majd Hollandiát és Belgiumot is betutazva, még a három év teltele előtt haza jött, mert az akkori mozgalmas időkben nemzetének és hazájának küzdelmeitől távol maradni nem akart, nem tudott. 1848. júliusának végén ért haza, de a békés gazdálkodás helyett a tábori élet zajába sietett s szolgálatát, mint orvos, felajánlotta a magyar kormánynak. Kezdetben a nógádi nemzetőri zászlóaljnál nyert alkalmazást, majd a kápolnai csata után dandárfőorvosossá neveztek ki s a nagy-sarló uttközet után a hetedik hadtestnél Pöltenberg Ernő mellett hadtörzskari főorvosossá léptették elő. Ez állásában egész a forradalom bevégeztéig megmaradt, s a mint a fegyverletétel megtörtént, Aradról csak szeptember végével szabadulhatott.

Most ismét visszatért ő is békés foglalkozásához s tért keresett, melyen szegény elbukott nemzete javára értékesíthesse gazdasági tanulmányait. 1850-ben Pestre jött, s mint-hogy a tervezett gazdképző intézet soha nem létesült, ezt irodalmi uton akarták némileg pótolni s Korizmicz Lászlóval együtt megindították a „Gazdasági Lapok“-at, melynek szerkesztését később Morócz vette át s folytatja maig is, úgy hogy e vállalat ma már egyike legrégebbi szaklapjainak s egész könyvtárt képez.

A „Gazdasági Lapok“-ban saját tollából megjelent közhasznu dolgozatok csak folytatását képezték még a „Magyar Gazdá“-ban megkezdett működésének, midőn a lapnak egyik fő érdekét az ő, külföldről küldött czikkei és tanulmányai képezték, melyekben a porosz gazdasági állapotokat ismertette hazai viszonyainkra való tekintettel. 1848 elején is folytak még e közlemények s „Kálászkok

MORÓCZ ISTVÁN.

HETI-NAPTÁR.

Table with columns for 'Honapi-és hetinap', 'Katholikus és protestans naptar', 'Görög-orosz naptar', 'Izraeliták naptara', and 'N a p' (hossza, kél, nyug). It lists dates from March 23 to 29 with corresponding events and days of the week.

utamból" cím alatt részint általános gazdasági tanulmányait, részint egyes helyeken szerzett tapasztalatait adta bennök elő. Irodalmi működésének egyik maradandó nyomát fogja képezni a „Mezei gazdaság könyve" cím alatt megjelent nagy kiterjedésű munka, melyet Korizsics László, Benkő Dániel és Morócz István adott ki az angol Stephens Henry híres „Fárm könyvé"-nek mintája szerint dolgozva, mely sajnos, hogy nem terjedt el annyira, mint érdemelte volna, s még sajnósb, hogy meddő irodalmi viszonyaink mellett valószínűleg soká nem fog valami újabb gazdasági munka által háttérbe szoríthatni.

Ugyancsak 1850-ben nyert a „Magyar gazdasági egyesületnél" is alkalmazást, s ott három évig előadó és pénztárnok, majd 1853-tól fogva pedig titoknok volt.

A gazdasági irodalomban kifejtett hasznos gyakorlati és tudományos működéséért a magyar tudományos akadémia, 1858-diki új tagválasztásai alkalmával, Morócz Istvánt is levelező tagjai sorába fogadta, a megyei gazdasági egyesületet pedig csaknem kivétel nélkül mindnyájan, úgy szintén a stájerországi gazdasági egyesület is, tiszteleti tagjokká választották.

Az elismerés e polgári nemem kívül, állami kitüntetésekben is részesült. Midőn az 1862-diki londoni, és az 1863-diki hamburgi világiállításon mint az egyesület képviselője működött, ennek elismerésül a polgári érdemkereszttel, majd az alkotmány helyre állítása után, midőn más jeleink is részvételét ily kitüntetésekben, ő is a Ferencz József-rend lovagkeresztjével díszítették föl.

Morócz István egyleti és gazdasági tudományos működése mellett mint gyakorlati gazda is figyelemre méltó eredménytel dicsekedhetik. Kiváló előszeretettel üzi a szőlő gazdaságot s szőlője művelését, borainak kezelését teljes mintaszerűséggel vezeti. A mi pedig a gazdasági egyletnél való munkásságát illeti: az egyesület bizalmát oly régóta s oly teljes mértékben bírja, hogy mint ügyvezető titoknok minden hasznos czélú munkálkodásnál tevékeny részt vesz s a mi az egyesület életében nemzeti és országos elismerésre méltó, mindabból egy-egy rész Morócz Istvánt is méltán megilleti. —R.—S.

A jó szív csodát tesz.

(Elbeszélés.)

Egy bakancsos itlan, éten
Kutyagola rozsz kedvében,
S lópatkósöveg lele,
Mit tevő legyen vele!
Pénzre tenni? az nem járja,
Elhajtj! majd elvárja,
Mert patkósöveg bakának
Lelnie:
Ebben titkos intésnek kell
Lennie.

Szálláson már a bakancsos,
Fele rongyos, fele loncos;
Am az egész ehetnek,
Mint a hét évi szükség.
Gazdasszonya fúrge volna,
Csak már egy ne dulna-fulna.
Mert ha itt van a katona,
Legalább
Jött volna egy-két órával
Hamarább.

„Ugyan édes gazdasszonykám,
Jó lélek, ne nézzem úgy rám!"
S néz a fejkötő alá,
Jó helyen jár, gondolá.
„Magyar vagyok, látja lelkem,
Háborúba küldnek engem.
Isten tudja, hol ezem én
Galuskát."
És egy szöveget az asszonynak
Oda ad.

„Isten adta katonája,
Még mi minden nem ér rája!
A szögből galuska! majd
Ha a kapufél kihajít."
Hajtsan ki hát a kapufél,
És a katona így beszél:
„Vegyen, lelkem, egy kis lisztet
Lziben,
Friss tojással gyurja meg csak
Sebtiben."

„Én meg addig rakok tüzet,
Teszek mellé forni vizet;
A szöveget belé vetem,
Gondosan kevergetem."
A bakancsos rak is tüzet
Tesz is mellé forni vizet.
Főnek együtt már a tészta
És a szög.
„Menjen maga! hogy vágja le
A török."

A menyecske fut kamrába,
Könyökig nyúl a vannába;
Hoz vajat és hoz turót,
Ezt a két világi jót.
„Az én katona öcsémnek
Ha szinte így kedveznének. . . !"
Jobbra balra mint az orsó
Ugy forog;
A bakancsos mint vad alma
Mosolyog.

Kész az öröm, áll az ebéd,
Elesendésül minden beszéd.
Angyali a lakoma!
Egyél, szegény katona.
A menyecske is szemével
Együtt eszik vendégével;
Gondolatja eltétováz
Messzire,
Oda oda, Magyarország
Széire.

A bakának van világa,
Szinte szakad izzadásra.
„Isten áldja, asszonyom,
Kézét, lábát esékolom!"
„Hát a szög?" — „Az hadd maradjon,
A kapufél hadd fakadjon,
És virítson, míg a világ
Világ lesz."
Lám a jó szív, jó akarat
Csudát tesz.

Erdélyi János.

Egy amerikai polgár Magyarországon 1851-ben.

II.

Ha az angol Patterson Arthur méltó elismeréssel szól arról a szives fogadtatásról és vendégszeretetről Magyarországról irt könyvében: akkor az amerikai Brace Károly nyilatkozatait minden esetre lelkesült magasztalásoknak kell mondanunk. Nem is csoda, mert Brace tiz-tizenöt évvel korábban s a forradalom lezajlása után alig két évvel, a legszomorubb és a legreménytelenebb időszakban látogatta meg hazánkat, mikor minden velünk érző idegen valódi áldás volt szomoru elhagyatottságunkra, s mikor éreztük, hogy kivált Angolországoknak és Észak-Amerikának mennyivel vagyunk adósai azért a szives vendégszeretért, melylyel menekültjeinket fogadták. Természetes tehát, hogy Pesten még a bombázás nyomait kereste, Budán a budai ostrom lefolyása érdekelte; a városház terét pedig arról emlegette meg, hogy mi minden történt ott a forradalom idejében, a *Neugebäude* meg, hol váradi fogsága után utolsó kihallgatására meg is kellett jelennie, a legelőnkebben megmaradt emlékeiben az ott történt borzasztóságokról. Így van ez tovább is: az emberekkel Kossuthról és Görgeiről, az elköszönt alkotmányról, a vérengző zarnoki kormányról s a régi szabadságról, függetlenségről s a nemzetnek a korábbi sze-

gényességben is érzett jóllétéről beszél s Szolnokban a szolnoki esata emléke mellett alig jut figyelmre az alacsony házak, rendetlen kerítések, poros és piszkos utcák számára.

De mindezek mellett nem győzi köszönni azt a sziveséget, hogy mily előzékenységgel adtak neki mindenben felvilágosítást, úgy hogy W. (Wenzel) tanár egyenesen arra kérte: írja fel mindenféle kérdéseit a magyar jog és alkotmány köréből s őka lehető legalaposabb és legkimerítőbb választ meg fogják rá adni jogász barátjaival. Különösen érdekelték őt a hűbéri viszonyok s nagy csodálkozással és örömmel vette észre, hogy a magyar jobbágyok a robot és egyéb nehéz terhek mellett és minden politikai jogok élvezete nélkül is mennyire kifejelett eszü, értelmes tekintetű, szembe néző, önértékes emberek. Semmi nyoma rajtuk a szolgaságnak, — úgy mond, — míg a más nemzetiségű jobbágyok az elnyomatás emlékeit eltitkolhatatlanul magukon hordják.

A magyar földművesek először a szolnoki vásárrban tüntek szemébe. „Ugy látszik valami vásáros nap van — írja — s nagy számmal gyűltek össze a lakásom előtti térségen. Minden ember széles karimájú fekete kalapot és juhbőrt visel, melynek gyapja kifelé van fordítva, (érsd: kifordított subát) a mit olyan formán kerit a nyakába, mint a régi rómaiak a tógát. Alig van köztük, a ki az egy ölet meg ne tűné s mindannyian helyes, arányos, izmos termetűek, a mennyire a suba alatt meg lehet itélni. Igazán sehol nem láttam Európában szebb kinézésű csapat embert, mint ezek a parasztok, kik erre a vásárra összegyűltek. Mindenik mintha katona volna."

„Az asszonyok barnák, egészségesek, de kis termetűek és épen nem olyan szépek, mint a férfiak." Ezt Brace más helyeken is megjegyezte s a sok munkának tulajdonítja; az asszonyok — úgy mond — tán egy országban sem dolgoznak annyit még a külső munkában is, mint a magyar paraszt asszonyok.

Tetszik neki, hogy a szolnoki vásárrban milyen keleti kényelemmel hever és álmodozik egyik-másik vásáros ember, s mennyire tudják élvezni a jó meleg napon való sütkérezést. „Ha esetleg egy-egy falusi, vagy vidéki ur megy arra, megbillentik kalapjokat előtte, de épen nem szolgai módon. Ugy tesznek, mint független, szilárd férfiakhoz illendő."

Hanem bár *Szolnok* is csak „falu" volt neki, még nagyobb volt álmélkodása, mikor a Tiszamentén igazi falukat látott. A rendetlen építésű, sár- vagy vályogfalas, nád-tetejű alacsony házak, a fűtésre szánt tőzeg, az egyszerű kémények és konyhák mind csodálkozásra indítják, s csak a magyar ház belsejének csinja, tisztasága s különösen az emberek értéke az, a mi mindennel megelégedteté teszi. Soha sem látott ilyen népet, mint ez a magyar falusi nép. Nem mondhatná az ember róluk — írja — hogy nagyon miveltek, de egyszerre szembetűnik meglehetősen gyors és gyakorlati értelmök, mely sokat ígér a nemzetnek. S milyen férfias az udvariasságuk, mennyi bennök a méltóság s mégis megnyerő vendégszeretet! „Annak az urnak házában, — írja Brace, — kinél látogatóban vagyok, barátjai bejönnek s minden szembetűnő teketória nélkül beszállnak a nagy földszintes szobákba s ott hálnak. Az asztalok tulságig meg vannak rakva mindennemű ételekkel s az érkezők, úgy látszik, minden különös meghívás nélkül csatlakoznak a társasághoz, mintha gazdám egészen nyílt házat tartana. A hol megfordulunk, mindenütt mintha csak ba-

rátságtalanságnak tartanák, ha pompás borraikból nem isznak, melyekből „öt és ujat" előhoznak, s én csak azzal szabadulhatok, hogy ménteségül hazánknak borbéli szegénységét emlegetem, s hogy ennél fogva nem vagyok a sok iváshoz szokva." S itt aztán olyan magasztalások jönnek ismét, hogy szinte tartózkodva közlünk belőle valamit. Milyen férfiasak; mily mélyen érzik hazájuk szenvedéseit s mégis mennyire nincsenek megtörve lelkükben. S hogy mily roppantul emeli mindezt szépségök. „Soha sem láttam olyan sok szép embert életemben" — mondja s hogy a magyar ember mennyire becsüli a természetből való szép kiállítást, arra nézve felhozta azt a kolozsvári öreg huszárt, ki a bevonuló alföldi újoncsorok által elragadtatva, egész hazafias lelkesedéssel kiált föl, áldásra nyujtva ki kezét: „Hogy az isten áldjon meg gyerekek! Múltok vagytok Magyarországhoz! Látszik, hogy nem korpakenyéren növekedtetek!"

Hogy az alföldi termékenységét és a magyar gabonák értékét teljesen méltányoltasson hogy a *puszta* költészeté rá is nagy hatással volt, mint annyi más idegen utazóra, csak megemlítjük, mert Brace maga is többet foglalkozik az emberekkel, mint az ország egyéb jellemző tulajdonságaival. Hanem a repce, a kukorica s kivált a tiszta buza mégis hosszabb igénybe veszi figyelmét, de valami nagyon jellemző, vagy épen gazdaságilag hasznosat és tanulságot nem mond gazdálkodásunkról. Házi állatainkat is megismerteti, de a lórlól, tehénről, ökrörről csak azt írja le, hogy milyen féle fajhoz való, de a kutyák közt a falusi és pusztai nagy komondorok oly ijesztő állatoknak tettek előtte, hogy az alföldi embernek a vándorló legényeket juttatná eszébe sokszor emlegetett ijedelme, mikor ezekkel a barátságatlan állatokkal találkozott.

Jellemző az 1851-ik évre, hogy a szárazságról sokat panaszkodik s többször előhozta, hogy az alföld mily vízszegény, úgy hogy az emberek szinte szükségből is kénytelenek szomjukat görög-dinnyével oltani. De semmi sem tűnik fel neki annyira, mint a közlekedési eszközök hiánya. A vasut akkor még csak Szolnokig haladt s azon túl Tokaj, Debreczen, Nagy-Váradi, Arad vagy Szeged felé mindenképen csak tengelyen lehetett haladni, ha csak a nagyon lassan járó kis tiszai gőzösn nem akart valaki unatkozni. A Tisza kanyargós voltánál fogva gyakran megtörtént vele, hogy a hajófedélterd három felé is vizet látott, s soha sem tudta biztosan, melyik a délibáb, melyik a Tisza vize.

Brace, mint minden angol utazó, nagyon érdeklődött a magyar borok iránt is, kivált a tokajit gyakran emlegeti s borainkról általában elég hosszasan ír, de nagy részt olyan adatokat közöl, melyek a forradalom előtti időket jellemzik. Nagy dicsérettel szól a szeszies italok körül való mértékletességről s a magyar ember — úgy mond — attól félne, hogy elbutul, ha olyan szeszekkel megrontott erős borokat kellene neki inni, a minőket az angolok különösen szeretnek. A nép részegeskedését is csekélynek találja az angol fajéhoz képest, s a részeg embert nem találja olyan borzasztó és undorító lénynek, a minő az angol munkás, ha az erős gabonapálinkától részegen, mint egy örült valóságos vadállattá válik.

Nagy dicsérettel szól arról is, hogy a magyar ember nem csupán a gyomor megtömése alkalmának tekint az ebédet, hanem elődei társas élvezetnek, mely mindig jobban esik, ha valakivel megoszthatja. Hogy az emberek sokat ennének, nem mondhatja,

hanem nagyon dúsán tápláló eledelünk vannak, s ez az oka, hogy a nyári melegben a magyar gazdasszony ebédjén úgy el lehet lakni, hogy az embernek aztán semmi kedve többé a munkához, míg az alkonyat hűse be nem következik.

Szokatlanul találja azt is, hogy mennyit pipáznak; künn és benn, dologban, vagy pihenésor, reggel és este, szegény és gazdag ember csaknem állandóan füstöl, s egyik falusi háznál a háló pajtását nem győzte bámolni, hogy a pipa még akkor is a szájában lógott, mikor fejét már a vánkosok közé dugta, s reggel mikor felébredt, első gondja is az volt, hogy rápipáljon.

A falukban és városokban még egy olyan dolog volt előtte feltűnő, a mi előtűnő még mai nap is nagyon közönséges dolog: a házi állatoknak csordákban való közös tartása, minő a ménes, a gulya, a tehén- és borjucsorda, a disznócsürhe, s hogy ezt nem magán társulás útján cselekszik az emberek, hanem az egész községi közönséggyé téve, a község által kezelik: az a társadalmi rend iránti jó érzék jelenek veszi „bár — úgy mond — nem valami elmelet után jöttek rá erre a gyakorlatra, hanem hogy kevesebbe kerül." A falu vagy a város fogadja a csikóst, gulyást, tehénpásztor, kanászt stb. s mindenki a község-házánál fizeti le tartozását annyi jószágért, a mennyit épen kijárat. A szőlőhegyek és szőlőkeretek együtt való fekvéséből és együtt őrzítéséből azonban már arra a tévedésre jutott, hogy mi Magyarországon községileg közösen természetük a bort s erre nézve — valamint a közös nyájörökre is — megjegyzi, hogy „miképen tudják a magyarok elkerülni az ilyen közösködéssel előforduló veszekedéseket és egyenlenségeket, azt nem tudtam eléggé megtanulni."

Debreczent nem találta nagyon mivel városnak, de mégis igen érdekelte, mert igazi magyar. Már a köszönések: „Isten áldja meg!", „Isten hírével járjon," „Istennek oltalmába ajánlom!" „az isten vezérelje!" „Isten vele!" mind mutatják, hogy a mivel magyar korökre is becsuszni kezdő: „legalázatosabb szolgálja" féle bécsi, szolgai köszönések még ott meg nem hősültek, s valami meglepően keresztényi dolognak találja, hogy erős marczona férfiak úgy tudnak örülni, mikor találkoznak, s annyira érzik az elválás kellemetlenségét, hogy örömlükben és fájdalomukban egymást átkarolva összecsokolóznak.

De az egyházi ügyek is érdekelték s mint puritán protestáns ember főként a két protestáns felekezettel foglalkozik nagyobb előszeretettel, bár a róm. katolikus egyház dolgait is ismerteti. A protestáns dolgok mindjárt utja elején, még Pesten, fölkeltek figyelmét, mert a skót missio Pesten volt tagjai által S. (Székács) és T. (Török) urakkal megismerkedett s ezek az ostrom-állapot alatti időre kiadott rendeleteket megismertették vele, mert félni lehetett tőle, hogy azok a rendeletek az autáni időkre is érvényben maradnak. Haynau rendeleteinek főpontjai benne is vannak könyvében, hadd lássa Amerika szabad protestáns pap-sága, hogy még ma is vannak szenvedő puritánok, kiket az üldözés csak azért nem hajt idegen világrézsbe, mert hitök mellett szegény szenvedő hazájukat is végtelenül szeretik.

Debreczenben is megfordult az egyház és iskola körül s volt az öreg Szoboszlai Pap István püspöknél is, kinek, mint mondja, sokat köszönhet s kit jó szívű és udvarias öreg urnak ir le. Vele a politikáról nem beszélt, sőt azt óvatosan kerültk, mert az öreg ur akkor már a loyális párthoz tartozott.

Bizalmaért néhány ajánló-levelel ajándékozta meg az amerikai vendéget, melyek közül egy épen a nagyváradi helyőrség parancsnokának szolt, kivel azonban, a fogság idejekor, más módon is alkalma nyílt megismerkedni. Említi azt is, hogy Váradi táján szeretne meglátogatni egy kitűnő nemes embert, Tisza urat, (az öreg Tisza Lajost) kinek tiszteletreméltó családjáról egész Magyarország sokat hallott. De Váradon csakhamar befogták s hogy a látogatást megtette-e, könyvében nem említi.

Egészben véve nem hiába, hogy szivesen látták, rövid időn sok mindent megtudtunk rólunk, de maga is sok anyagot gyűjtött könyvéhez.

De ezek a maga szerzte tapasztalatok főként egy ok miatt nehezen megszereshetők voltak, mert *Brace* Károly nem tudott magyarul. Hanem azért szót nyelvről is; elmondja, hogy milyen hatást tett a magyar beszéd hallása ő rá, ki abból semmit sem értett, csak a nyelv zengését s az érzéseket kifejező váltakozásait hallotta. „Magyarországom mindig meglepett — írja — a felsőbb társaságokban a magyar nyelv zengésének rendkívüli szépsége. Maga a nemzet természeténél fogva szónok nemzet s a magánhangzók s a folyékony mássalhangzók gyakran fordulnak elő nyelvekben. Ugy hogy egy mivel társaságban, a hol a maguk komoly, szenvedélyes módja szerint beszélnek, a szavak hangzása, még ha az ember nem érti is, csodálatosan szép. S ezen felül mindig van benne, az én fülemnek, valami bánatos és szomoru, a mit mások is megjegyeztek. Ugyanez áll költészetekről, nemzeti dallamaikról és ékes szólásokról is. Tehát valóban volna ennek a népket már természetében és hajlamaiban valami baljóslatu előérzete jövő sorsáról? Lehetséges-e, gondolám, a mint azokat a gyászos magyar dalokat és a gazdag zengésű hangokat hallgatva ülök, lehetséges-e, hogy ez a nemes, fenkölt szívű nép végkép eltűnjék a nemzetek sorából?"

A mi e végső felhojtást illeti, Brace a mult nyáron tett magyarországi útjában láthatta, hogy huszonegy évvel azelőtt még csakugyan nem volt végzetünk, hogy hamarjában elenyészünk; nemzeti nyelvünkre tett megjegyzése pedig az akkori viszonyok közt nagyon érthető. Hiszen mindenütt, a hol csak megfordult, a régi szép és jó időről beszéltek vele 1851-ben, s beszéltek a jelen nyomoruságáról, az ellenséges kormány vérlázító és hajmeresztő kegyetlenségeiről s a jövő bizonytalanságáról.

Pesten, ha egy pinczérrel, vagy egy omnibusz-kocsi hivatálnál a pénztárnokkal, vagy egy szijgyártó boltban a mesterrel beszélte és kérdezősködött, mind csak szomoru dolgokról tudtak szólni. Nem jó most itt utazni. „Hej uram! — mondá neki egy munkás, — csak négy-öt évvel ezelőtt utazhatott volna erre! Nem hiszem, hogy volt akkor olyan szabad, olyan boldog ország Európában" stb. „De kedves ország volt ez a miénk, — szolt egy szijgyártó, — megvolt nekünk a magunk szabadsága, mint az amerikai; aztán Pest olyan élénk volt. A nemes urak eljöttek a boltba, vásároltak a vadászatokra meg a futtatásokra, aztán beszélgettek a politikáról, aztán olyan olesó volt minden!" „Hiszen még most is láthat valamit a régi vendégszeretetről, — mondá egy másik — de az embereknek legtöbbszörre nincs elég erős szívök hozzá, hogy vidáman fogadják a vendéget." Hogy ilyen s ezekhez hasonló beszédek hangzásában akármely nyelven is sok a bánatos és szomoru, melyet még az is kiérezhet, a ki nem érti, arra nem kell magyarulat.

Hát az osztrák kémrendszer elleni kifakadások, melyeket Brace mindaddig nem hitt, míg aztán a nagyváradi börtönben csakugyan meggyőződött róla. Aztán azok a keserűnél keserűbb adomák, melyeken könybe boruló szemmel szoktak kacagni! valóban azokat csak szomorú zengésű nyelven lehetett előadni.

Mennyire meghatotta ez általános levertség, az a mindenütt gyászoló honfíbu, melyet akkor nem is titkoltak, nem is fitogtattak, mutatja az a nyilatkozata is, hogy a maga fáját, az angol-szász fajt ily erős érzésre képtelennek tartja.

Hogy mily lelkesdéssel emlékeztek a forradalomról, Kossuthról, a dicsőség napjairól, a tábornokokról, kik vagy kivégezve, vagy száműzetésben voltak már akkor: azt Brace nem győzi elégszer és elég magasztalással elbeszélni amerikai polgártár-

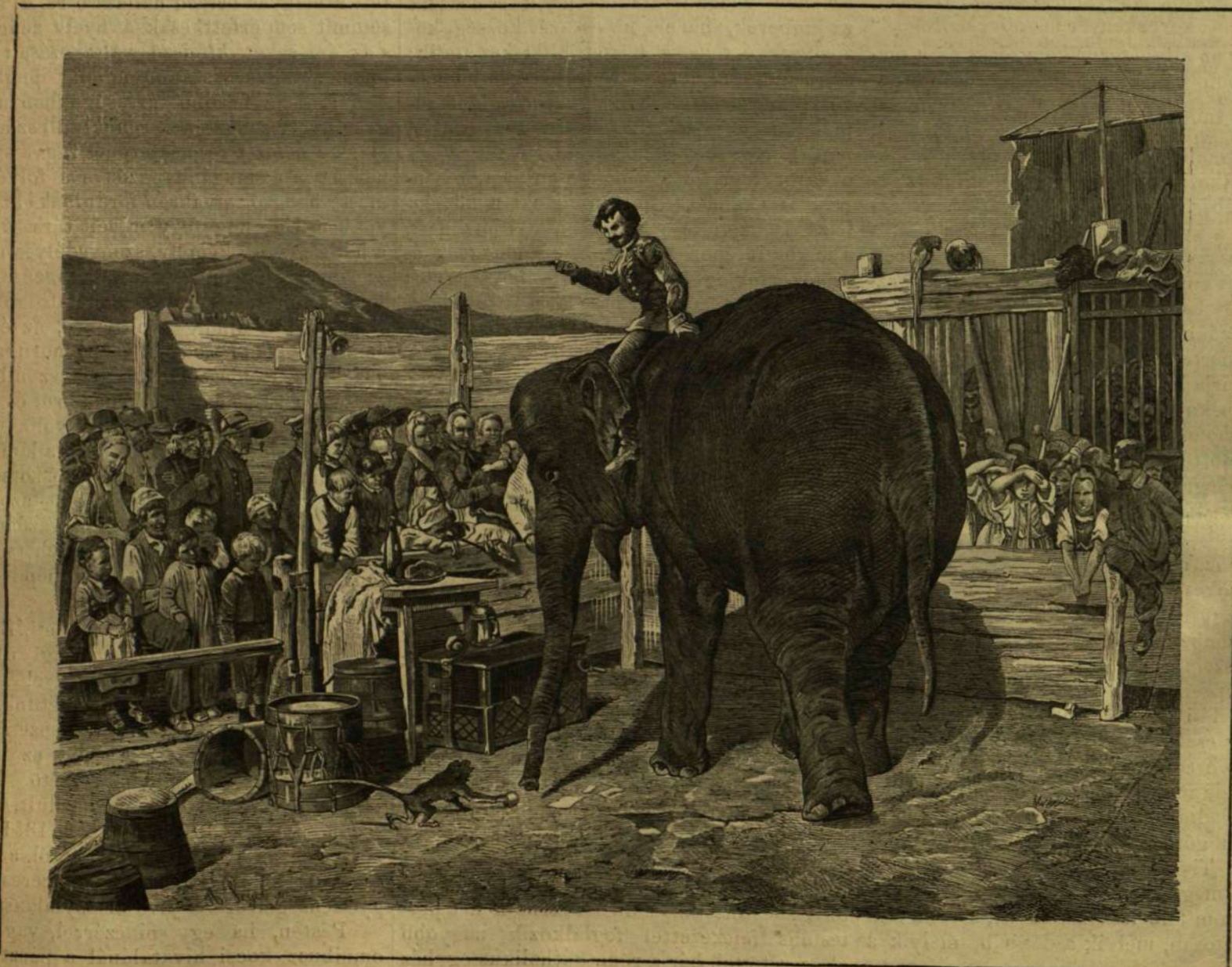
akár a hazában él, akár menekült, alig lehet fölemlíteni, hogy egyszerre mindenki ne ismerné s ne volna előttök tudva egész élete és története. Nem vette észre, hogy ilyen kis nemzetnél mennyivel könnyebb, de mennyivel szükségesebb is, hogy az emberek ismerjék egymást, egymás terveit, céljait és törekvéseit, sőt jellemét minél inkább értsék, hogy a lehetőleg összeműködhesse- nek. Nagyszámu nemzeteknél, vagy olyan államban mint az „Egyesült államok“, melyet semmi veszély nem fenyeget külről, kevesebb szükség van erre, mert a politikai vélemények elágazása az állami akciót semmi esetben sem teszi lehetetlenné; ott minden nézetnek jut elég képviselője, hogy érvényesüljön, ha életre való.

Hanem különösen meghatotta őt az, hogy mikor kibeszélgette magát az emberekkel, bucsuzáskor milyen ünnepélyes

vannak Bracenek 1852-ben megjelent könyvében rólunk. Ha akkor a szomorú napokban csak egynehány példány bejöhethet volna a harminczadon Magyarországra, bizonyosan a legdrágább kincsek egyike gyanánt vándorolt volna minden darabja kézzel kézre, házról házra, talán városról városra. De most, mikor az ujdonság ingere elmúlt, a viszonyok megváltozása az érdeket megkisebbitette, mégis méltó volt megismerni, mert későbbben vagy korábban mindig jól esik ismerni egy olyan jó barátot, a minő nekünk a derék Brace Károly. D. J.

Állatsereglet falun.

Milyen nagy esemény az falun, ha kormos ujjal vörös papírra mázolt betűkkel azt hirdeti valami kasza-kapakerülő, hogy 6 ma este 7 órakor a

Állatsereglet falun.

sainak. Napszámos emberek és urak, irás-tudatlan cselédek és tudós férfiak, világiak és papok, városban és falun mind a száműzöttekről kérdezősködtek tőle s izentek nekik, hogy ne féljenek, az idehaza való el nem felejtik őket, csak ők el ne feledjék hazájukat. Száműzöttségök, szegénységök, szenvedésük csak mélyebbitette honfitársaik szeretetét irántok. Neveiket megemlegetik a család házi imájában, a puszták magányos tanyáján, az osztrák börtönök celláiban, a vártömlőcökben“ stb. stb.

Azt a nagy érdeklődést, melylyel mindenki viseltetik a száműzöttek iránt, abból próbálja meg kimagyarázni, hogy Magyarországon mindenki ismer mindenkit. „Az emberek olyan állandóan éltek összeszűfölvá kollégiumaikban, a politikai életben, a választásoknál, az országgyűlésben, s végre a forradalomban, hogy egy-egy ember nevét,

megilletődéssel mondták neki urak és földmivesek egyaránt azt a mindennapi, megszokott köszönést, hogy „Isten áldja meg!“ Egy ember pedig épen felköszöntötte őt egy lakománál s a menekültekre célozva így szólt: „Uram, mikor a mi honfitársaink koldusok és hazálanok voltak, önök amerikaiak adtak nekik szállást, önök kinyitották előtük házaikat, adtak nekik pénzt és földet, s mindenek fölött megemlékeztek, hogy önökkel egy ügyért szenvedtek: s önök megajándékozták őket rokonszenvével. Isten áldja meg ezért önöket és hazájokat! Én csak egy egyszerű magyar ember vagyok de mondja meg nevében honfitársainak, hogy ha van ember ez országban, a ki háza tűzhelyét és hajlékát és mindenét, a mi je van, meg nem nyitja egy amerikai idegen előtt: az nem érdemi meg a magyar nevet!“

Ime ezek s még sok ezekhez hasonlók

hupikék kakashoz titulált vendégfogadó kocsiszí- nében csepűt fog vacsorálni s tüzet fűni szájából utána.

Vagy ha végig dobol a helységen, magas falákon egy csörgő sapkás, tetőtől talpig vörös meg sárga vászondarabokba varrt komédiás, hogy most lesz a mi lesz, a mi nem volt, nem is lesz: egy vad indián főnök akkorát ásit, hogy kiugrik a tulajdon száján, a pojéca lefogja harapni a saját fejét, a tövises proszátka fogja magát produ- czirozni. Állani egy garas, nem ülni két garas. Elő, elő, majne Herrn, holnap lesz ma. Drum drum!

Hogy ujjog, hogy vihánczol az egész falu aprósága, igyekezve közel jutni a csoda-emberhez. Az anyák kihozták karjaikon a kis gyermekeket az eresz alá s még öreg bíró uram is megcsóválja a fejét s odaszól a feleségének: „de már ezt meg- nézzük, ha addig élünk is.“

Hátha még aztán valami állatsereglet talál odavetődni, a hol olyan állatot mutogatnak, a miket még névről sem ismertek az előtt! Kék szőrű majmot, a ki a farkával fogózik meg a

kötélen, mintha csak keze volna, s annál fogva még fejjel lefelé és csinál olyan pofákat, hogy az ember halálra kacagja magát láttára. Malacot, a melyik tele van akkora halpikkelyekkel, mint egy-egy régi két garasos, s ha el kezd turni a két első lábával, három perc alatt úgy befurja magát a földbe, hogy ásóval kell kivájni onnan. Kuttyát, a melyiken egy csepp szőr nem sok, de annyi nincs; olyan bársnyosó sima a bőre, mint a szép leány arca; úgy kell neki vörös kabátot viselni, hogy meg ne fagyjon, mintha csak királyi rókavadász volna. Azután meg két pupu tevét, melynek ott van a hátán a természetűl odateremtett nyereg; szeliden letérdel, hogy tiz-tizenkét gyerek fölmászhasson rá, azután megint oly szeliden föltápáskodik s mutogatja hátán a furcsa parazitákat, kiknek csak úgy ragyog az arczuk, hogy ők most ily magas kitüntetésben részesül- hettek. A gyerek, a ki valaha tevé hátán ült, még az unokájának is eldicsekszik ebbeli dicsőségével. Nem felejtí el soha.

A hol aztán az ilyen elefántot megállítják, no hiszen van ott ribillió. Siet megnézni mindenki, mert hát a nagyapja is csak festve látott olyat s lehet, hogy még az unokája sem lát. Ritka madár minálunk az elefánt. Azt vétek volna elmulasztani. A ki aztán látta, az teljes világ életében arról beszél, ha olyanokra talál, a kik meghallgatják. Egy kiszolgált baka nem büszkébb a vörös-tenger melléki élményeire, mint az erre ez egyetlen egyre. Nem tudja, az állat nagyságát magasztalja-e nagyobbra, vagy az okosságát. A mint az állat térben és időben eltávozik tőle, úgy nő arról kép- zett fogalma mindig magasabbra. Láttá, hogy egy szolgáló hogy mászik hátára s egy hosszú vesz- zőseprővel hogy keféli végig, mintha szoba volna. Ő ebből rögtön tizenkét vármegye rabját küld föl az elefánt tetőjére, azokkal surroltatja. Ormányáról, a mivel az okos állat furni, faragni tud, csoda- dolgokat bir beszélni. Elmondja, hogy nyújtotta bele az István szomszéd kutjába, s ki sem vette onnan, míg az egész kutat az utolsó csöppig ki

Pál jeles állat- és genre-képfestő, esetéből való s híven tükrözi vissza mind magát az állatot, mind az őt ünneplő környeztetet.

A magyar gazdasági egyesület és a Köztelek.

Az itt közlött szép nagy három-emeletes épület, melynek homlokzatán a „Köztelek“ felírás már sok vidéki embert gondolkodóba ejtett a pesti üllői-uton; a magyar gazdasági egyesületnek most már teljesen kiépült háza. A társaságnak itt vannak hivatalos helyiségei: itt lakik csaknem minden tisztviselője s termeiben gyűlések tartására s egyes kisebb kiállítások elhelyezésére kedvező hely kínálkozik. Most is épen ott van elhelyezve a Xánthus János és Rómer Flóris által gyűjtött eredeti népipargyűjtemény.

A mi a Köztelek történetét illeti, az csak egy kis, nagyon is alárendelt fontosságú része a ma-

A Köztelek, a magyar gazdasági egyesület háza.

De mi ez mind ahhoz a lázas állapothoz ké- pest, a mi az oly faluban támad, hol a legnagyobb száraz földi állatot s bizonyosan a legokosabbat is bemutatják: az elefántot!

Emlékszem kis koremből még, mennyire irigyeltem azokat a gyermektársaimat, a kik látták az országon végig hurcozt elefántnak a sárban visszamaradt lábnyomát. Akkor volt, mint egy kosár vagy egy jókora szakajtó. Magát az elefántot nem látták, mert az egy abroncsokra feszített gyékényt viselt a hátán, a mi elől hátul meg két oldalt leért egészen a földig. Ugy ment az országuton végig, mint egy eleven óriási kerek sátor. Csak a városokban álltak meg vele mutog- gatni, a közbe eső falvakban nem láttak abból, csak épen a nyomát, még azt is eltiporták volna utána, ha tudták volna, hogy még annak is akad, a ki megbámulja egész áhitattal. Pedig akadtak s én legalább is ötven százalékkal többre becsül- tem az olyan játszótrást a többenél, a ki elmond- hatta, hogy ő már látta egy ilyen elefántnak a nyomát.

nem szitta belőle, s akkor aztán végig vizipuskázta a néző publikumot, hogy annak uszva kellett mosódezsán megállott két lábon, mert mind a négy nem fért rá. Az már neki nem elég, az ormányára állítja föl. Mindent megtesz az or- mányával, a mit az ember kézzel. A vezetőjét megkapja derékon s gyöngéden, mintha tojás volna, fölteszi a határa. Két füle akkora, hogy ha kiterjeszti, mintha szárnya volna; ahhoz már hozzá teszi, hogy az egyik lepedőül, a másik takaróul szolgál neki. Az agyara olyan, mint egy jókora tülök. Az előadó fantáziája zimeres ökörszarvat csinál belőle. Így történik aztán, hogy a ki meg- lát egy elefántot, nagyon alászáll felőle alkotott fogalma.

Hanem hát mind minden egyéb, úgy az ele- fánt is „eundo crescit.“ Nagyobb lesz mindig, so- hase sem kisebb. S megjelenése megmarad kor- szakot alkotó eseménynek a városban.

Képünk egy ily szelídített elefánt mutogató- sát állítja elő a Fekete-erdőből. A kép Meyerheim

gyar gazdasági egyesület történetének. Érdemes- nek tartjuk, sőt szükségesnek látjuk tehát ezt dióhéjban előadni olvasóinknak.

Hogy Magyarország, melynek jelentősége épen mezőgazdasági termelésében fekszik, már idejében érezte, hogy a gazdálkodást társulati uton is emelni kell, csak nagyon természetesen látszik, s már épen százkét éve annak, hogy az első ilyen társulat megalakult. Vasvármegyében voltak azok a korán felébredt gazdák, a kik „gazdasági társaság“ czim alatt egyesültek s a társaság munkás tagjai között a keszthelyi Georgikonról hírs s a magyar gazdasági egyesület életében is nagy szere- pet játszó Festetichék közül is volt egy: épen gróf Festetich György volt miniszternek a mostani koronaőrnek egyik őse gróf Festetich Pál. E társaság működésének azonban semmi nyoma sem maradt s épen ily nyomtalanul tűntek el a jelen század elején Tolnában (1819-ben) és Somogyban (1823-ban) alakult megyei gazdasági társulatok is, a nélkül, hogy helyökre új egyesület állításá- nak szükségét nagyobb mértékben érezték volna.

A mostani gazdasági egyesületnek csak első gondolata is ifjabb amazoknál, s mint annyi mindent nemzeti országos életünkben, ezt is gróf Széchenyi István működésének köszönhetjük. 1826-ban ugyanis „pályafutási társaság” cím alatt egyesült k néhányan főuraink és gazdagabb nemeseink közül, hogy a lótenyésztésnek lendületet adjanak a hazában. Első és fő kezdője a doglogus Széchenyi István volt. Vessellényi Miklós, gr. Eszterházy Károly és gr. Károlyi György voltak. Négy évvel később már egyenesen nevében is kifejezte célját a társaság s „lőtenyésztő társaság”-gá, két évvel később, 1830-ban pedig szélesbítté működési körét „állattenyésztő társaság”-gá alakult át, magában hordva már ekkor a gazdasági egyesület csiráját. Midőn 1831-ben Pestmegyében némi mozgalom támadt egy gazdasági egyesület alkotására, az állattenyésztő társaság rögtön kijelenté, hogy az új egyesülettel azonnal kész egygyé olvadni. A pestmegyei egyesület nem valósult s az ügynek csak abban az irányban kellett tovább haladni, a melyben megindult. 1832-ben tehát ez állattenyésztő társaság, hogy állandósulhasson, s idővel valósgos gazdasági egyesületté fejlődhessek, nem használatos szükségnek látta egy *köteteknek* s háznak megszerzését s e célra Károlyi György grófnak üllői uti m. jorházt vette meg s a vételára és berendezési költségekre szükséges 18 ezer forintot 300 darab 60 forintos részvény kibocsátásával fedezték. Ettől kezdve három éven át soha sem aludt el a kérdés, s midőn 1834-ben az akkori ifjú király, Ferdinánd tíz darab, 1835-ben pedig mostani fejedelemünk ödes atyja Ferencz Károly főherczeg és József nádor szintén tíz-tíz darab részvényt írtak alá: az ügy már annyira haladt, hogy az akkori elnök gr. Keglevich László szavai szerint, „ezután az intézetnek, mely eddig csak izlés dolga volt, a hazafák által gyámoltása most már minden magyart egyenlően illető becsület dolgává vált.”

Tovább kéni csakugyan nem volt szükség, s az egy évvel előbb készült terv szerint 1835-ben az állattenyésztő társaság június 8-dikán föl-ette a „gazdasági egyesület” nevet s működésének ily értelemben való kiterjedését elhatározta. Ebben a kezdeményező ismét gr. Széchenyi István volt, ki barátjával Andrassy György gróffal gazdasági gép- és eszközintá gyűjteményt hozott Angliából s azt kiállították, ezután pedig a társaságnak ajándékozták.

A gazdasági egyesület történetét önként három korszakra oszlik, a mint a politikai események változtatva, az egyesület állapota is mindig más-más stádiumba lépett. Első korszak a kezdetől 1848-ig, a második 1849 végétől 1857-ig, a harmadik korszak 1857-től az újabb időkig.

Az első időszak szép eredményekkel folyt, bár sok nehézséggel a tagdíjak rendetlen befizetése miatt. De azért anyagilag is csak volt gyarapodás; 1840 végével 42 ezeren felül volt az egyesület tőkésített pénze. Ez azonban még kevés volt, s minthogy a tagok nem szaporodtak az ohajtott mennyiségben s az egyesület telkén való építkezések is még sok pénzbe kerültek, 1843-ban, majd 1847-ben az országgyűléshez benyújtott emlékirataiban pénzt kért az egyesület, országos segélyt országos fontosságú czéljaira. Elvi viták miatt elmaradt a segély, de az egyesület tovább működött. Könyveket adott ki, pályadíjakat tűzött, napárakat s más hasznos gazdasági könyveket terjesztett, állattudatosokat és többféle kiállításokat rendezett, úgy hogy korlátolt pénzügyi viszonyaihoz képest valóban eléget tett, s hogy nagyobb mérvű terveit, a mintagazdaságokat s országos gazdál-épző-intézetet nem valósíthatta, nem csupán rajta mult. Végre ugy 1847-ben elkezdte a közéleti korábbi egymeletes hazát építeni, de aztán 1848-ban félben maradt s lassan-lassan csak az ötvenes évek folyamában épült ki az ideiglenes bizottság alatt.

Mi volt ez az ideiglenes bizottság? ezt valószínűleg sokan nem tudják, azok közül sem, a kiket pedig a gazdasági egyesület ügye különben érdekel. 1850-ben b. Geringer polgári kormányzó a 48-diki események által megszakított egyleti működés helyre állítására a tagokból egy ideiglenes bizottságot alakított gróf Andrassy György elnöklété alatt. Ez a bizottság azután állandósult, mert a közgyűléseken való működés, többszöri kísérletek után is, mindig oly nehézségekbe ütközött, melyek miatt annak el kellett maradni. De az egyesület ügyeit a vezetők közti is meglegelő ügyességgel vezették a bizottság hazafias tagjai, úgy hogy 1850—57 között a tőkevagyon 96 ezer forinttal gyarapodott. Az ideiglenes bizottságnak

gr. Andrassy György által maga helyett helyettesített elnöke Heinrich János, kinek az egyesület oly sokat köszönhet a nemzeti és országos megpróbáltatás évei alatti időkben, 1857-ben adhatta át egy rendez igazgató választmányi ülésben az egyesület pecsétjét s összes iratait, miután ő Felsőge az újonnan választott elnökök és igazgató választmány megerősítése által azt normális állapotába visszahelyezte. A már 1839-ben elnökké választott gr. Károlyi György most nem fogadta el az elnökséget.

Az első állandó közgyűlés 1858-ban volt. Ez idő óta folyvást kedvezőbb és kedvezőbb viszonyok közt működik ez országos nagy fontosságú egyesület, most már tizenhét szakosztályban, holott az első rendezésekor még csak nyolcz szakosztályban végezte munkálkodását. A lóversenytársulattól még a negyvenes évek elején elvált s amaz maradt az, a melynek lennie kell: előmozdítója a lótenyésztésnek a férfias sport által, a gazdasági egyesület pedig lett egy összes gazdasági viszonyaink előmozdítására és fejlesztésére törekvő országos egyület.

Az ötvenes évek alatt, de kivált az 1858-diki nagy közgyűlés óta az a hely is, mint minden újra megnyíló egyesület, vagy társaság is, a hazafias érzelmek s minden országos érdekű vállalat meleg ápolója volt s vasuti közlekedési viszonyaink támogatásán kívül az oly nagyon szükségessé vált magyar földhitelintézet alapítását is innét kezdeményezték gr. Desseffy Emil, Lónyay Menyhért Csengery Antal és mások, s általában a gazdasági egyesület minden tehetséges magyar embernek igyekezővén tért nyitni, mintegy a hazai talantumokkal is gazdálkodott.

Mostani működéséből különösen kiemeljük a budai szőlőiskolát, mely mintegy öt-hatszáz szőlőfajával csaknem páratlanul áll Európában. Kiváló emlitést érdemel még a gellérthegyi kísérleti szőlő s pinze. Szentén gyakorlati fontosságúnak, sőt ha, mint reményleni lehet, kel- lően sikerül, rendkívül hasznosnak ígérkezik az is, a mit az egyesület a gr. Károlyi Istvántól nyert 150 holdnyi rókopalotai homokos már nemcsak tervez, hanem valósgalag szervez, mert már munkában van. *István-teleknek* hívják e földet az alapító nevére s egy kis mintagazdaságot rendeznek be rajta, mely a Tisza és Duna közti és más homokos terület gazdaközönységének mintegy szemmel látható példány gyanánt szolgáljon. Mint mondtuk, már fölzerelés alatt van s földmives- és kertész-iskola gyanánt is fog szolgálni (a kormány szándéka az volna, hogy műkertészet is legyen) árvagyermeknek fölvetélésre és munkás, hasznos polgárokká nevelésére számítva. Ennek kiegészítésére lesz egy epres ültetvény és selyem-nyésztés is, különösen a selyemhernyó tojás előállítására. S lesz ezenfelül egy kísérleti telek és mintaméhészt is.

Épen a legújabb időre esik a közletki ház kiépítése is, a mihez a pénzt az egyesület a telek hátulsi részének, kiállításokra már ugy is végképen szük udvarnak eladása által szerezte meg. Hetven ezer forint hevert abban az udvarban csaknem minden jövedelem nélkül, s midőn 1871- és 72-ben ez összeget az épületre fektették, 8% kamatot jövedelmez az egyesületnek.

Az egyesület hatását elejétől fogva érezte a vidék is s mind nagyobb-nagyobb számmal alakultak a főkegytelek, melyeknek azonban a rendes meddő centralizáció és decentralizáció kérdése is előfordult, s 1865 óta a vidéki főkegytelek teljesen függetlenek s csaknem érintkezés nélkül a központi együlettel, az országos egyöntetű és nagyobb szabású működést még az ezutáni időkől kell várniuk. Most mintegy 39 ilyen vidéki egyület van s többé-kevésbé élénk, de mindenütt jótékony befolyást gyakorolnak a környékre.

Azonban a gazdasági egyesület így is minden elismerésre méltó. Ha nemzetünk újabb fejlődése történetében a m. tud. akadémia, a nemzeti színház, a nemzeti muzeum stb. a szellemi érdekek emeléséért tett szolgálatait fejében, a nemzet életének fontos mozzanatait gyanánt lesznek fölmutatva; ugyazart érdemi a magyar gazdasági egyesület is, mely az anyagi téren a szellemi érdekek emelkésének is áldásos szolgálatot tett. — R.—S.

A philosophusok városa.

A jó öreg Péterfy Károly balála hírenek olvasása eszembe juttatá, hogy mily sok philosophussal ajándékozta meg nemzetünket az én kedves növelő városom, Maros-Vásárhely. A hosszú gyászjelentésről, vagy miről jutott

eszembe egy másik gyászjelentés, melyet az öreg Bolyai Parkas írt volt, s a mely így kezdődött: „Nemcsak Görögországnak volt Diogenese; Maros-Vásárhelynek is volt egy.”

Jelenté pedig az az öreg „böles Jenő” elhunytát, a kire gyermekkoromból még nagyon jól emlékszem. A régi baromvásár-utczában lakott, egy kert közepén lévő házban. Azt beszéltek, hogy csak ir mindig reneteg nagy philosophus munkákat, s nem eszik egyebet gyümölcsnél. Sok philosophushoz illő böles mondásáról és cselekedetéről is folyt szó; azok közt beszéltek, hogy egy, öt meglátogató és kötekedve azt kérdező urnak: igaz-e, hogy ő Diogenes volna? — így válaszolt: Most sajnálom, hogy az nem vagyok, mert elfordítanám a hordómat. Máskor meg azt beszéltek, hogy farsang alkalmával kiűn a csillagos ég alatt táncolt, állítván, hogy neki sokkal szebben világított táncotterme van ingyen, mint az Apolló-terem, melynek romlott légkörében mások drága pénzért ugrándoznak.

Ha a közvélemény nem is állította volna, Bolyai kifejezése a gyász-jelentésben eléggé kétség-telenné teszi, hogy az öreg böles philosophus volt. Mert Bolyai ennek megítélésére ugyancsak illetékes. Hiszen az ő mathesis, természettudománya és költészete is mind philosophiában olvadt föl.

A kréta, meg a czirkalom jó volt kiindulásnak: leírni az A+B-t. és kimutatni a cosinust; de az öreg ur reneteg gyorsan fölzállott a sphaérák rendszerébe, a hol már nem segít sem a kréta, sem a czirkalom.

Ő is ott járt rendszeren, a hol csak a philosophusok járnak; azért nem tudott töle mathesist tanulni a sok, czirkalmot néző diák.

Köteles Sámuel is vásárhelyi professor volt; csak utóbb ment Enyedre; ő több philosophiai munkát írt; azok közt logikáját ma is dicsérettel emlegetik.

Molnár Sámuel tanár, a kinek fia is bölesészeti tanár volt ugyanott, — hasonlókép nagy philosophus hírében állott, habár tudom szerint a theológiát tanította.

Ő mondotta volna, állítólag, exameni vitakozás alkalmával egy philosophiai tanárnak, hogy: az ur ehhez ne szójjon, mert ez philosophia.

Ott ugyan nagy dívatban volt régebb az *objiciálás*. Felgyűltök a főtanodabeli vizsgálatra mindenféle tudós férfiak; köze szóltak és vitatkozást kezdettek, nem a tanulóval, hanem a tanárral, s ugyancsak hevesen tettek vizsgát saját ismereteikről.

Még az én tanulókoromban is fordult elő ilyen nagy vitakozás. A boldogult Molnár János mint ifjú tanár kérdezett bennünket bölesészeti tárgyakból; köze szóltott Péterfy Károly s belevegülték többen.

Hogy mi volt a tárgy, azt nem tudom; de arra emlékszem, hogy épen akkor folyt lap-jainkban az on polemia, melyet Gyulai Pál kezdeményezett Jókai „Dózsa György” drámája felett; azon polemiaiban kifejtett nézeteket is idézgették egymás ellen argumentumul.

A vizsgára állított ifjuság ilyenkor nagy boldogan hallgatott, mert mások töltötték el az ő izzasztására szánt drága időt.

Az ilyen objiciálás régebb még sürűbb volt, s csaknem kizárólag két tárgynál: a latin irodalomnál és philosophiánál fordult elő.

Egy nevezetesebb objiciálásról hallottam, a mely a magyar történelmet illette; de az is philosophustól származott és valóban philosophusi volt.

Az abszolutizmus alatt felkasztott Török tanár tanársága kezdetén vizsga alkalmával, midőn nemzetünknek Merzeburgnál és Augsburgnál történt vereségeiről volt szó, — bele kiállott egy philosophus ügyvéd, hogy: honnan szedte az ur ezt a tudományt? Bizonyítsa be nekem rögtön, mert én el nem fogadom, hogy az én nemzetemet a német valaha megverte volna.

Nos aztán nem is fogadta el sem a sok professor egyetemes állítására, sem a felmutatott könyvek bizonyítására. Az mind csak német koholmány — szokta mondani.

Hát van-e boldogitobb tudomány a philosophiánál?

De hogy az irodalmi philosophusoktól messze ne szaladjak! Emlékszem jól a bergenyei pap, *Décei* nevére; az ő versei is ott jelentek meg felső-visti Kali Simeonnál, az ev. ref. kollégium betűivel; s ő is Vásárhelyt gyűjtötte philosophiáját, melyet aztán kötött sorokban adott át a halhatatlanságnak.

Erről a Déceiről azt beszéltek, hogy ugy tudott francziául, mint akár maga Voltaire; csak

az a kis baja volt, a mi Kiss János országos képviselőnek, hogy minden szót következetesen a magyar hangok szerint ejtett ki.

Tudnék még Déceiről és a többi jeles philosophusról még sok mindent mondani, — ha volna szekretáriusom, hogy az adatokat összegyűjtse. De így, csupán a fejemre szorulva, bizony csak azt írom, a mit ez a fizetésnélküli hűtelen szekretárius még végkép el nem hullatott.

Például arra is megesküdném, hogy a nemes *Iőesei Spielenberg* familia, melynek tagjai elismert kalendárium-csinálók voltak; nem különben a nemes felső-visti Kali familia, Gutenberg művészetének marosvásárhelyi képviselője: hogy mind a kettő, mondom, jeles philosophus elméjű férfiakat adott hazának legképebb egű városának. De mit érek vele, ha szekretáriusom nem képes föl-sorolni életadataikat?

Annai mégis jut eszembe, a mit különben mástól hallottam, hogy felső-visti Kali Simeonnak a bátyja egy alkalommal előállott assessorri vizsgát tenni.

A hozzá intézett juridicus kérdésekre pedig csak ennyit felelt: hogyan kételkedhetik valaki abban, hogy én a just kellőg tudom, mikor oly régóta foglalkozom könyvnyomtatással; s egyebek közt oly sok juridicus könyvet nyomtatam?

Hogy a ki így tette le a jogi vizsgát, annak philosophus férfinak kellett lenni, — az nemcsak ezen felelet philosophusi voltából tetszik ki: de nyilván való, hogy oly sok könyv közt bizonynyal philosophiát is kellett nyomtatnia a philosophusok városában; tehát a philosophiát okvetlenül oly jól tudta, mint a just.

De nem folytatom messze, mert nem jutna annyi tér számomra a „Vasárnapi Ujság”-ban, hogy mindazokat névszerint megemlísem, a kik Maros-Vásárhelyt méltán állanak és állottak philosophusi hírében.

Ott nemcsak minden társadalmi osztálynak; de minden utczának és minden szomszédságnak megvan a maga elismert philosophusa.

En istenem, ha azok mind írásba szedték volna tudományokat, majd meglátnám, hogy a németek mivel dísekednek felettünk!

Ott még a vendéglőkben is csupa philosophusi tárgyakról való vitakozás; ott még a diák is azzal hiyta ki a német beamtert, mikor az által sértve érezte magát, hogy: hát tud-e az ur philosophiát?

Ott a levegőben van meg valószínűleg az ő görög irányzat. Erre mutat egyebek közt a Mentovich tanár esete is. Ő tudvalóleg mint jeles szántánról és kedves költő költözött oda Nagy-Kőrösről. Egypár év alatt aztán, mikorra költeményei második füzetét várták töle tisztelői, — egyszerre meglepte a világot az „Uj világnézet” című bölesészeti munkával.

Ez olyan rezentívájá meglepetést szült, hogy Pálffy Mór ő exkellenciája, Magyarország akkori „nagy ura,” nyomban le is foglaltatta Kertésznel Pesten.

Brassai és Greguss mégis megsejtették valamiképp s olyan mérges philosophusi polemikát kezdetek ellene, mintha ők is vásárhelyiek volnának. Jutott egyszer eszembe, hogy érdekes lenne megírni Erdély nagyobb városainak jellemrajzát; mert élesen megkülönböztethető jellemvonásokkal bírnak azok, épen, mint az egyének.

Ezt a kis csevegést fogadjá ugy szerkesztő ur, mint részletet abból, a valószínűleg általam egészen soha meg nem irandó nagy munkából.

Réthy Lajos.

Bagdától Kairóig.

(Eredeti levelek.)

III.

Kairo, 1873. február 3.

Első kirándulásom Kairóból természetesen a világtörténeti nevezetességi pyramisokhoz vezetett, s mindenekelőtt a legnagyobbikra, Cheopsra mentem föl. A fölmászás meglehetősen fáradságos; elől két arab huz, hátul egy taszit fölfele, a lépcsőzetek 3, sőt néhol négy láb magasak, két láb szélesek s 3—4 köb-öles négyzetű darabokra kifaragott mészkövből vannak építve. Fölmenetl közben többször meg kell pihenni, s a lejvetéssel sokkal könnyebb. A pyramisnak jelenleg 102 lépcsője van a 421 láb magas; egykor 480 láb magas volt; lehet benne valami 90 millió köblábnyi kő. A bécsi Szent-István templomot ugy el lehetne rejteni benne, hogy a toronynak még sasa sem látszanék ki belőle.

Belsejébe az 5-ik sor lépcsőzetnél egy 4 □ lábnyi lyukon lehet bejutni. E nyilván a szaracénok Mahmud vezérlete alatt 820-ban betörték s a mumia-házat összevissza kutatták. Oda, hol a főbb állami hivatalnokok voltak eltemetve, az alap alatt 1000 lábnyi mélységben, emberragságnyi nyilván lehet lejutni s alatt tágas termek vannak a sziklába vésvé, melyek ma már üresen állnak. Majd az épület belsejébe vezető uton át a királyi sírtermében bolygattak föl mindent, s ugy jutottak föl innen a Cheops sírtemplomába, mely roppant nagyságu gránit darabokból áll, 19 láb magas, 34 láb hosszú, 17 láb széles és 138 láb magasan áll az alapvonal fölött. Középen állt a reneteg nagy gránit sarkophág és eban fekdűtő a király; mumiaját a kincesszomjas nép darabokra tördelte s minden értékes tárgyat elhordott. E teremben a hang rendkívül erős, ugy hogy a Reményi és Plotényi hezedője ágyuhanokon szólat meg ott. A Cheops pyramisa körülbelől ezeltől 2300—2500 évvel épülhetett, 20 év alatt készült el, s mindössze vagy 400,000 ember dolgozott rajta. Mellette még két hatalmas gula áll; egyik a Kephren-é, a másik a Mykerinusé; ezek is föl vannak nyitva s belőlök minden föl-lehető kihordott a kapzsóság. Még három apróbb, de már teljesen romba dől gula is van e nagyobbak mellett, melyek azonban el sem készültek teljesen s máris pusztulásnak indultak.

A ghyzei pyramisoktól a Sphynxhez indultunk, melyet süppedékes homokbuczkák közt börtörkálva egy félóra mulva értünk el. A roppant köszöbor vällig van eltemetve a futóhomokba és a végleges eltemetéstől Mariette beji mentette meg 1852-ben. A szobor szerezése női arcot mutat oroszlánderékkal; halántéka szines fejkötővel van borítva — régi hagyományok után mondhatom, hogy ily bámulatos nagyság utána a kidolgozás a legfinomabb művészi volt. A szobor feje 28 láb, a mellszobor maga 79 láb s a test hosszúsága 178 1/2 láb vala; egy hegy sziklatömbje alakult át e szép szoborrá a művész kezei alatt; első lábai közt a mellbe ajtó vezetett, kebelében templom volt, melyben az ott fölfedezett ércztáblákra volt följegyezve az építető neve. A Sphynxtől egy fedett folyosó annak udvarába vezetett, melyet szintén Mariette ásott ki a homokból.

Utunk tovább a pusztá szélén a Nilus partján vezet; a természet buja zöld mindenütt, hol tenyészet látható, míg tülfeöl sivar homokhalmok emelkednek a végtelenség látszó pusztaságon; körülünk a siroknak egész birodalma terül el, melyet Egyiptom alkirálya fölcsat és a bennök rejlt osontokat czukorgyárosoknak adja el jó pénzért; így édesítik meg az ezeltől 3000—4000 évvel élt nemzedékek a későbbi kor népeinek életét. Az elöttünk elvonuló sakkarai hegyek szikla-keble szintén tele van ősi temetkező helyekkel s lábaiknál ismét egy sor pyramis emelkedik, melyek azonban a ghyzehe-ieknél sokkal jelentéktelenebbek. A sakkarai pyramisok szomszédságában fekszik a híres *Serapeum*, a melyet szintén Mariette beji fedezett föl; itt a szent Apis-bikák hullái voltak bebalzsamozva reneteg bazált, gránit és márvány koporsókban. Itt a közelben kerülnek el a hajdani *Memphis* romjai, az egykori fénynek és dicsőségnek pusztá temetője! szintén itt láthatók a királysirok és az Ibis-hullacsarnokok is, nem sok érdeket rejtve magukban.

E bolyongásaim három napot s két éjszakát vettek igénybe, mely utóbbiak közül az első a Cheops-pyramis aljában, a másodikat az Apis-sirok egyik kamrájában aludtam át. Második kirándulásom Felső-Egyiptomba már hosszabb és terjedelmesebb volt a vaspályán tettem meg. Annak folyamában utba ejtem e szintén történelmi nevezetességi vidék valamennyi fontosabb pontját, meglátogatam a régi romokat és újabb telepeket és megtekintettem a figyelemre méltóbb régi-ékeket, a többek közt a Beni-Hassani nagyszerű sziklatemplomokat és kösírkat, szoval semmit se mulasztottam el fölkeresni, a mi csak egy utazót érdekelhet.

Beni-Hassan sziklabarlangjait össze-vissza járva, vaspályán késő este *Rhodába* érkezünk s ott egy karaván-szeraiba (keleti vendéglő) szállunk meg. Rhoda környéke a Nilus partján valósgos paradicsom; az utszélek és ültetvények több egymás mellé ültetett fasorral vannak kezelve; tömredék czukornád, gyapot, buza, kukorica, cizrok (durrah), indigó és riczinus terem itt, ugy szintén sokféle zöldeget is termesztnek. A város különben arab sárfészek és a csinos királyi kastélyon kívül feltűnőbb épülete nincs.

Itten visszafordulva *Dahabián* jöttünk le a Nilus csavargós folyamán — az arabok dallal kísérték matröz-foglalkozásukat. A partszéli falvak millió meg millió galambal vannak tele: ezeknek trágyáját hajószámra szállítják el Egyiptom híres kertészei. Majdnem feledém, hogy Fayum környékén terül el a Moeris tava, melynek közepén egykor két pyramis és ezeknek csúcán az épített földemlek szobra állt. E két partján emelkedett a híres Labyrinth 3000 szobával, téres udvarral és szilops csarnokokkal. Mendezek fölött az enyészlet ült diadalt és helyöket most zöld vetés borítja.

IV.

Kairo, 1873. február 16.

Kairóba érkezsem óta az ünnepek, látványosságok és királyi mulatságok egész hosszú sorozatán mentem át. Alig értem a városba 1872. decz. 3-án késő este, már ünnepek kivilágításnak voltam szemtanúja; ugyanis ekkor végződött be a *Ramasán* nevű 30 napos nagy böjt, s ekkor kezdődött a *Bayram* nevű új ünnepek. Másnap reggel rendkívüli fényfel vonultak fel a főhivatalnokok, katonák, idegen udvarok követői és a magas vendégek az alkirályhoz tisztelni, a czitadellán 1. vó pompás királyi lakba. Feltárltak a keleti fényfel beburorozott szobák olyanok elött is, a kik máskor nem juthattak volna ide s gyönyörködhetünk azok szemlélésében.

Ezt a koplálási s később jóllakási ünnepeket Seddi Sejnabnak, Mohamed sógoránjának s más férfi és női szenteknek tiszteletére rendezik. Decz. 25-én tartották kivonulásukat a Mekkába zárandóklok; Egyiptomnak minden részéből, sőt Ázsiából és európai Törökországból is lehetett itt látni hadszíva lenni szándékozó törököket, festőies keleti öltözeteikben. A főszerepet az ünnepeknél a *kisveh* és *mahmal* viszi, azaz: a pompás selyem baldachin, mely alatt a khalifák neje utazott egykor Mekkába. A Kisveh és Nebbi egy szőnyeg, melylyel a Kaabát szokták beteríteni a mekkai nagy templomban; nehézségselymből készült, any csipkézzel a korán mondatai vannak kihimezve rajta; a pasha minden évben újat készítet s a régít visszaküldik Mekkába a apró darabokra vagdalják s a hívek közt mint ereklyéket kiosztják.

1873. jan. 16-kán és 17-kén tartatott meg a kairói lóverseny is abban a reményben hogy a királyi lakadalomra nagy számu vendégek érkeznek a világ minden részéből. Gondolván, hogy ez alkalommal igen fényes közönséget láthatok, én se mulasztottam el a lóversenytérán megjelenni, de szörnyen csalódtam, mert néhány ütött-kopott porosz Junkernek kívül legfeljebb egy pár angol szatócsot s egy-két más nemzetbeli aszkáros lézengőt láthattam a csekély számu kairói közönség közt.

Ezután következtek a királyi nászünnepé-lyek; hogy ezeknek minden részletét leírjam, az „Ezer egy éj” írójának tündértollával kellene birnom; csakis e könyvben olvashatunk oly pazar fényről, annyi ragyogó gyémántról, fényes világi-tásról, öltözékekről s mindenemű fényűzésről. Így hát csak a főbb mozzanatokat említhetem meg. Jan. 16-án szőnyeggel volt beterítve az indóház kijárata; 7 órakor éles fűttyentés jelzé a vonat megérkezését. Az alkirály is ott volt vendégei fogadására s az érkezők katona-sorok közt lépdelték végig; nők valának, a világ legszebb asszonyai, valami hatan, s szultán kedvencz női s utánok nyolczvan válogatott szépségű rabszolga nő: Georgia, Circassia és Mingrelia legszebb virágai. 30 kocsit foglaltak el a király egyik palotájába szállottak be.

18-kán fényes bál volt Gheezirában, a híres kerti palotában; a palota és kertje valósgos tündér lakka volt átvárazólvá; szoval oly fényárban uszott itt minden, oly szépek voltak a villogó-szemű kairói nők és a gazdag keleti öltözetek, hogy lehetetlenség volna természet hiven leírni. 19-én este a népiünnepeket megelőzőleg a hippodromban, operában és színházban díszelőadásokat tartottak igen bemenettel s 8 órakor kezdődött a Kasr el Ali palota előtt a nép mulatsága; e mulatság is teljesen beillett az összes ünnepek keretébe, oly díszes volt az. Volt tűzijáték,

táncz, zene és ingyen eszem-izsom, a mennyi csak kellett; mulattott ki-ki tetszése szerint és a nép-ünnep négy álló napig tartott.

Jan. 20-án cserélték ki kölcsönösen a nász-ajándékokat, melyek tömördek gyémánt-ékszerekből, pipákból, sikkákból, kávés findzásokból, topánokból s több apróságból álltak gyémántokkal és drágakövekkel kirakva, s viszont megfelelők voltak a női eszközök is.

23-án záradékul a menyasszony haza vitele. Ez is nagyon díszes volt; több ezerre menő lovas és gyalog katonaság képezett az útszéleken sorfalat; a nők a legfényesebben voltak öltözve. Végül hagyom a talány megfejtését, hogy kinek is volt hát a lakadalma. A király fia, a koronaherceg vette nőül D'Elhami pasa leányát.

De a mulatságnak még itt sem volt vége; a törökök igazán rokonnak e tekintetben; ha egyszer belelegetnek a jóba nehezen tudnak belőle kibontakozni. Még azután is jó darabig tartottak a színházi díszelőadások, esti kivilágítások és a fényes bálók, melyeknek mindenike 10,000 font sterlingbe került.

De hagyjuk az ünnepélyeket. Kairóban létem alatt meglátogattam a bulak-i múzeumot, mely egyiptomi régiségek tekintetében ritkítja párját. A múzeum, mely ó-egyiptomi izlésben van építve és berendezve, Ismail alkirálynak és Mariette Augusztának köszönheti léteét, ki az általa vezetett ásátásokból 18,000 darab értékes régiséget küldött ide.

Szinte nevezetes régiség — csak hogy már nem az emberek, hanem a természet múzeumában — a három órányira fekvő s mérföldek hosszán elterülő kőerdő is, melyhez sivar homok pusztaságon vezet az út. A süppedékes futóhomokba félig eltemetve 3—4 öles faderekek fekszenek nagy számmal, szétszórt erdőséget képezve. Kopogtatás után vehetjük észre még a kisebb darabokon is, hogy valóban kővé vannak válna, még pedig kemény kovaggá. Ez is azt jelenti, hogy hajdanában rengeteg erdőségek terültek a Nilus völgyében, melyeket most az alkirály ismét föl akar ujtítani.

Sokat lehetne még írni a királyi díszkertekről is, melyek a főváros környékét valódi paradíszom-sziget csoportokká veszik körül, s melyek léteiket nagy részben egy magyar embernek, Sipos Györgynek köszönhetik, a ki jelenleg főkertészi címmel van felruházva.

Végig néztem a forgó dervisek táncát is, mely különben már leírások után bizonyára ismeretes a művelt világ minden részében.

Utóiratképen följegyzem azt is, hogy a régi Heliopolis (Napváros) nagyszerű romjait szintén fölkerestem, de az egykori fényből és pompás épületekből ma már jóformán semmi sem látható egy rengeteg obeliskon kívül, mely a czukornádas közé van dőlve és igen érdekes faragásu hieroglifák borítják. Itt a közelben emelkedik Amaz óriási sycamore fa is, melynek árnyai alatt Egyiptomba menekülése alkalmával a szent család megpihent.

Ezzel bezárom leveletem s búcsút veszek Kairótól.
Sz. Török János.

Egy norvég fatemplom.

Norvégiának erdőszoroszata hegységein az északi szélesség bizonyos fokáig a legpompásabb épületfa tenyészik, mely az építészetnél a kő vagy téglá használatát teljesen fölöslegessé teszi. A sötét fenyvesek Norvégiá egyszerű lakóinak legnagyobb gazdagságát képezik. A fenyőfa ad nekik tüzelőszert és annak lehántott héjával fedik be sajátosok izlésben épült házaikat. Sőt az északra fekvő erdőségeken itt-ott emelkedő falusi templomok is egészen fából vannak építve, mint a hidderdali bizarr stílyú templom, mely mellélát rajunkon látható. Az épület sajátos alakja első tekintetre szembe tűnhetik s az ember csak bámul a merészégen, melylyel a kuntyú fenyőfából ily hatalmas, emeletes épületet tudtak összerakni. Pedig a hidderdali templom nem egyetlen a maga nemében az erdő Norvégiá északi tájain. Majd minden városban és faluban látható ilyen fatemplom. Különös nevezetességre tett szert Vang városka régi főtemploma, mely szintén eg-

szen fából épült s az említett kis norvég városban, a hasonneü tó partján, valami hetedfél századig állt fenn, s azután hirtelen csak elvándorolt heted-hét országra. A templom sajátos egy faépület vala; oszlopai, ajtófélfái és felede a legcsinosabb fadaragványokkal voltak díszítve. Egy Dahl nevű német tájképfestő Drezdából figyelmezteté a regényes hajlumu Frigyes Vilmos porosz királyt e ritka stílyú épületre. A király tehát 1844-ben megvette a templomot, szétszedve Bergenbe, Norvégiá egyik nyugati kikötő városába vitette s innen Hamburgot át Szileziának Brückenberg nevű városába szállíttatá. Itt az Óriás-hegyek közt a régi norvég fából új templomát építtették. A főbejárat díszítő faragványok, a szobák s a különböző pikkelyalaku díszítmények még a régi norvég építészeti emlékek, melylyel hazájában keveset törődtek, legalább nagy részben kikerültek az elpusztulást; különben mostanában már Norvégiában is több gondot fordítanak a régi kor ilyeszerü emléképileteire.

Egyveleg.

(Vészélyes homok Szíriában.) Már a *Mal-tan* által kiadott „Adolf v. Wrede's Reise in Hadhramaut“ című műből ismeretesek azok a por-

Hidderdali fatemplom (Norvégiában.)

fedte kutak, melyeket az aratók „Bahr el Staffi“ vagyis homokos tengernek neveznek, melyekben a nehéz tárgyak föltartóztatlanul elsüllyednek. De ez túlzásnak tartott és nem talált hitelt. Hasonló tüneményt fedezett föl Palmer utitára s „Unexplored Syria“ című művében következőleg írja le:

„Legnagyobb szomorúságomra, kénytelenítve valék a Harroh-nak (száraz futóhomok) a sivata-gon délkeletre Haurán-tól) régóta tervezett fölkeresését abba hagyni. A beduinok közül sokan, kik azt látták, körszerű homoksíkságnak írják le, melynek közepéből f. kete szikla-tömb emelkedik ki. Mindnyájan egyhanguan erősitették, hogy tévők, gazellák és más állatok, mihelyt ezen helyre lépnek, egyszerre elnyelnek-k. Habár sok ostoba és tulzott dolgot mesélnek ezen helyről, a lényegét valónak tartom. Én magam is akadtam a pusztá-ban hasonló tüneményre, habár kisebb mértékben. Egy nagy síkság közepén a tévők lábnyomai alatt a talaj gyorsan engedni kezdett és majd egészen a hasig belemerültek. Fáradsággal kihuzatván, remegve álltak és nem akartak előre menni. A gyalogosok ellenben áthaladtak ezen a helyen, a nélkül hogy legesekeyletben is lesüllyedtek volna. Átkutatam a talajt, a legfinomabb és igen száraz homok volt, melybe a pálcázott négy láb mélyre lehetett lemélyeztetni. A felület az estől 3—4" mélyre össze volt tapadva és így képes volt a gyalogosnak súlyát elviselni.“

(A szénhordó és a köztársaság.) A „Gaulois“ madridi levelezője közelebb meglátogatta az új spanyol köztársaság egyik miniszterét. „Bocsásson meg, hogy önt ezen ur jelenlétében fogadom“, — szölt a miniszter rámutatva egy emberre, a kinek szenes zsák volt a hátán s arca, keze eléggé eláruházták foglalkozását. — „Ez az ur, — folytató a miniszter, — tegnapi nap kelt republikánus. Tiszteendője lát el szénnel s minden reggel fölhozza az egy napi szükségletet. Miután ő most már ez államháalomnak egy tizen-nyolczmilliomod-része, természetesen nem találtam, hogy viszont gratuláljak neki, a mint ő is gratulált nekem, el nem mulasztván egyuttal komoly aggodalmait is kifejezni, midőn megtudta, hogy miniszter leszek.“ — „En nem fogadom el az új gratulációját“ — mordult oda a szénhordó haragosan. „Miért nem?“ kérdé a miniszter — „hiszen köztársaságban élünk. Ön maga is mondá, mikor szerencsés voltam önt megismerhetni, hogy csak akkor lehetünk boldogok, ha azt a kormány-formát élvezhetjük. Most már itt van, hát élvez-zük!“ — „Hát már ez is respublika? Ön azt republika-nak nevezi?“ — kérdé a szénhordó megvetőleg. „Azt hiszem, mert hisz az a neve s önök az urak“ — felelt a miniszter. „No, az már pedig nem igaz“, — szölt a szénhordó az ajtó felé menve — addig nem lesz igaz respublika, a míg majd ön nem hord szénnek.

(A fényképek Japánban.) Öt évvel ezelőtt még halálos bűn volt Japánban a felséges mikádó arcáról festményben, rajzban vagy szoborműben másolatot venni le. Most a nap és az ég fia, kiről azt mondják, hogy felvilágosult fiatal ember, önszántából lefényképezette magát s arczképét Yeddóban és Yokohamában 50 centzával árulják. Tavaly egy amerikai fényképező alattomban lefényképezett egy ünneplés menetet, a hol a mikádó alakja is kivehető volt. Az egész ország megijedt e bor-asztó merénylet hallatára s a művész csak az által menekült meg a méltó büntetéstől, hogy matrice-ait, a már kész másolatokkal együtt megsemmisítette. Egy év alatt nagy haladás.

(Az állatszerek.) A divatos európai állatszerekhez használt s a nővéroszágból nyert jó illatu szerek majdnem kivétel nélkül európai termék. Angolországban például rendkívül nagy mennyiségben termelik a levendulát, s borsos mentát, aetheri olajok készítésére. Nimesban a kakukfű, levendula, rozmarin, hasonló figyelemben részesül. Nizzában ibolyákat termesztnek, illatszerek gyártása czéljából. Cannesban átheri kivonatokat készítenek a rózsából, sárga akácából, jazminból stb. Sziciliában az átheri szeszeket a citrom- és narancsvirágból nyerik; Toskána és Alsó-Olaszországban zamatos olajmeket készítenek, bergamotte-narancsból és a nőziromból, valamint a galambózból. Felső-Olaszországban és Piemontban pedig rezeda- s hasonló szeszeket.

(A cserebogár a közgazdaságban.) Würtemberg királyságban egy bizottsági jelentés szerint 231 millió cserebogarat pusztítottak el. Ez került 15,604 forintba. Az így megakadályozott kárt évenkénti 14 millióra számítja dr. Sager tanár. Számítása a következő: Egy cserebogár után átlagosan 10 báb származik s ezek mindegyike 3 évi fejlődése alatt 2 font növény anyagot pusztít el, — e szerint ama 231 millió cserebogár utódjai 46 millió font növény anyagot emésztettek volna föl, mit a szénaárak szerint számítva kijön a fentebbi károséseg.

(Az Egyesült-Államok népessége.) Az 1870. év telén tartott népszámlálás érdekes statisztikai adatokat szolgáltat az amerikai Unió népességi mozgalmairól. Ezek szerint az Egyesült-Államok lakosságának összes száma 38,558,371. A benszü-löttéknél 20,000-rel mulják fölül a nők a férfiakat, míg a bevándoroltak közt a férfiak képezik a többséget. A haderő, azaz: a 18—45 éves férfiak összes száma 7,570,487, a szászati joggal bíró polgároké 9,439,206. Foglalkozásra nézve van 5,922,471 földműves, 1,618,121 cseléd, 1,191,238 kalmár, 2,353,471 gyáros és bányász, 43,874 pap, 5,284 hírlapíró, 40,736 ügyvéd, 23,935 borbély, 62,383 orvos és sebész, 15,010 zenész, 14,362 bankár, 27,681 süttő, 44,354 mécsáros, 39,860 nyomdász és 161,820 szabó.

T Á R H Á Z.

Irodalom és művészet.

(A „Budapesti Szemle“ II-ik füzeté) megjelent; érdekes tartalma méltó társasá teszi az első füzethez, melylyel együtt egy kötetet alkot. E II. füzetből az első 3 cikket emeljük ki, mely derekasan teljesíti a Szemlének azt a bevallott célját, hogy ez „tájékozni igyekszik a magyar közönséget az eszmékről, melyek világszerte foglalkoztatják a szellemeket.“ E cikkek a következők: „Róma a középkorban,“ melyben Daniélik János Gregorovius nagy híru munkája után a nyugotrómai birodalom bukásáig ismerteti Rómát szépen és érdekesen a társadalmi és művészeti viszonyoknak jellemző feltüntetésével. „Az egyház és az állam Észak-Amerikában“ cím alatt Adler Ignác mutatja ki egy Amerikáról szóló monographia nyomán, hogy a „Szabad egyház a szabad államban“ el Amerikában sincs ugy megvalósítva, mint mi európaiak hinni akarjuk. „III Napoleon politikája,“ Leroy Beaulieu cikke a „Revue des deux Mondes“ból higgadtan és alaposan, rokon- és ellenszenv nélkül, de szigorúan íté Napoleon pályájáról és politikai eszméinek az életben ellene való fordulását oly szépen mutatja ki, hogy minden hatásadászat nélkül, csupán a czikk szerkesztésével, majdnem oda emelkedik az író, a hol a történeti és költő egygyé lesznek: mert egy ember lelki világát igaz mivoltában mutatják föl. — Brassai tovább folytatja az első számban megkezdett közlést. „A természettudományok haladásáról,“ A. L. pedig Bracc könyvéből közli a váradi fogásgról szóló részt, melyet már olvasóink is ismernek ki-vonatban. — „Egy nap a japáni színházban“ érdekes közlemény a „Cornhill magazin“ után angolból, melyben igen mulatságos a „bugyogó theás fazék“ című japán bohózat furcsa meséje. Majd Erdélyi Jánosnak „A jó szív csodát tesz“ című tréfás verse, melyet mai számunkba átvesszünk és Göthének Szász Károly által fordított „Bájvirág“ a következők. Ezek után „Faust új fordítása“ cím alatt egy szigorú, de példákkel nagyon is eléggé igazolt, bírálat mutatja ki, hogy napilapjaink mennyire tulbecsülték Dóczy Lajos fordítását. Paulay Ede folytatja s végzi „A nemzeti színház szervezéséről“ című cikket s utána két apróbb közlemény jő: Lessing Cherbuliez után s „Nemzetgazdasági Szemle“ cím alatt az újabb francia, német és angol munkákról rövid, vázlatos jelentés. Az „Értesítő“ rovat alatt Hunfalvy János „Ég és föld“-jéről s azután Prém József külföldi költőkből kiadott fordítmányairól van rövid bírálat. Ime ez az új füzet tartalma, mely külön is kapható s ára 2 frt. Minden esetre méltó, hogy a közönség mentül nagyobb mértékben igyekezzék olvasni és elterjesztetni: ez lenne a szerkesztő, Gyulai Pál lelkiismeretes törekvésének legillőbb méltánylása.

(Az akadémia „Archeologiai közleményei“ből) megjelent a 9-dik kötet első füzeté Henszlmann, b. Nyáry Jenő, gr. Eszterházy János, Majláth Béla stb., érdekes cikkeivel, a visegrádi korona-boltról, a pilini lé hegven talált csontvázakról, egy kolozvári klastrom ebédő terméről, a lipótmegyei őstelepekről stb., számos csinos rajzzal. Ára 1 frt 50 kr.

(Hatala Péter) egyetemi rektor „Katholikus reform“ című héttalapot indít meg ápril 6-dikától kezdve.

(Előfizetési fölhívás.) Géroc Károly oklevél prot. fítanító előfizetési fölhívást küldött szét a „Gyászadalok és búcsuhangok“ című művére. Szerző tíz éves tanító pályája alatt készített gyászadalait, búcsuzatáit, melyek temetéseknel használtak, adja e kötetben. A 10—12 ivnyi könyvecskére május elsőjéig fizetheti elő szerző-nél Sáros-Patakon. Előfizetési ár 1 frt.

(Népszerű bölcseleti ml.) Dr. Silberstein Adolf, pesti német hírlapíró, ki már irodalmunkat is több cikkekben ismertette a német közönség előtt „Philosophische Briefe an eine Frau“ című népszerű bölcseleti művekéjét, melyből egyes fejezetek az „Ung. Ll.“ tározójában megjelentek, és a mivel közönség által elismeréssel fogadtattak, sajgó alá rendezte. Szerző, hogy művével a magyar közönség is megismerkedjék, azt egyidőben magyar nyelven is kiadja. Mindkét kiadás a leg-

közelebbi hetekben Zilahy Sámuel helybeli könyvkereskedőnél fog megjelenni.

(„Hasznos mulattató“) című kis olvasókönyvet adott ki Dolnai Gyula, 30 képpel, a fiatalság és nép számára ára 25 kr.

Közintézetek, egyletek.

(A magyar tud. akadémiá) I-ös osztályának márcz. 24-diki ülésén először is a Teleki-pályázon jutalmat nyert, „Valeria“ című szomorujáték jelíges levélét bontották föl, s kitünt, hogy a mű szerzője csakugyan Seiglieti Ede. Megéljenzeték. Felolvasás kettő volt. Ballagi Mór mutató be Beöthy Leó tanulmányát, mely Juda és Izrael, e két héber királyságnak Arámmal való viszonyait tárgyalja az assyr ékiratok világnál, Izrael elpusztulásaig. Aztán Barna Ferdinánd tartott nyelvészeti előadást „az ikes igékről.“

(Az akadémia nagygyűlése) május 18-án kezdődik. Az ünnepélyes közülés május 25-én lesz, s ennek tárgyai: 1. Előniki megnyitó beszéd. 2. Főtitkárelőadás. 3. Zichy Antal emlékbeszéd Fáy András fölött. 4. Tolly Perencz előadása a magyarországi nyomdászat 400 éves történetéről. Ugyanakkor az akadémia képes termében kiállítást rendeznek a régi magyar nyomtatványok legjeleesebb példányaiából.

(A Kisfaludy-társaság havi ülésén,) mely e hó 26-án, szerdán tartott, Bakcsay Sándor elől olvasása volt az első tárgy. „Választások előtt“ című humoros és satyricus vázlat volt fölolvása, mely egyszersmind székfoglalója is volt a társaságban. Bakcsay Gyulai Pál vezette be, néhány rövid szóval kiemelve a Pharsalia fordításának értékét s a Bakcsay beszélyeiben és életképeiben található eredeti magyar stílyt. A mostani fölolvás is igazolta ez utóbbi jellemvonást, mert a jó magyar zamatu nyelven, egy kalvinista pap emlékiratában, előadott esemény a társaságot folytonosan derült, élénk hangulatban tartotta, s végül éljenzéssel fogadta. Emelte ezt még a szabatos és jó felolvasás, ugy hogy a munka végén a szerző szives eljenzés közt hagyta el a fölolvásó asztalt. A munka a „Vasárnapi Ujság“ban fog megjelenni, s azért felesleges volna tartalmát most elmondanunk. — Bakcsay után Székely József olvasott hat órá Horátiusból fordítva s egyes részek csak egyszeri hallásra is nagyon tetszetek. Végül Gyulai Pál indítványozta, hogy a társaság a kormánytól és a képviselőháznál az írói tulajdonjogról szóló törvény megalkotását sürgesse, a mit a társaság el is fogadott.

(A földrajzi társulat) múlt vasárnap délelőtt tartotta az akadémiá termében második fölolvásó ülését, melyben Décsy Mór a Monte-Rózának általa 1871-ben történt megmászásáról, Ternér Adolf tanár pedig az északi jeges tenger átjárásról érdekes értekezéseket olvastak föl. A közönség ezuttal is szép számmal volt jelen, közűk számos nő.

(Egyetemi könyvtár.) A barátok terének szabályozása nem sokára tényre válik. Trefort Ágoston közoktatásiügyi miniszter e napokban tette át Pestváros hatóságához: véleményezés, illetőleg az építési engedély kinyerése végett az egyetemi könyvtár épületének tervét. E terv szerint, melyet Skálniczky Antal építész készített, e monumentális épület renaissance stílyban fog épülni a barátok tere és realtanoda-utca sarkán, s bár csak két emeletes lesz, mégis egy négy emeletes ház magasságát fogja elérni, t. i. 12 ölet. — A könyvtár főhomlokzata a realtanoda-utczában lesz, egy nagy előcsarnokkal s három fő bejárással 32 öl hosszúságban. A barátok terére néző homlokzata 21 öl hosszú, egy bejárással. Földszinten s az első emeleten néhány lakás lesz a tisztviselők részére; a többi helyiségek pedig tágas termek és szobákra vannak beosztva.

(A hazai első tükrékpénztár) tavalyi (33-dik évi) forgalmának kimutatása nyomtatásban megjelent. Minden ily kimutatás, e magyar pénzüzet hatalmas virágzását mutatja. Az egész évi forgalmi kimutatás a bevétel és kiadás rovatában 53,168,112 ft 92 kr-ra megy; a terézvárosi főkönyvet 6,992,976 ft 32 kr-ra, a józsef-ferenczvárosi pedig 1,978,528 ft 49 kr-ra. A vagyon kimutatásában az egyetemi-utczai ház értéke 697,920 ft 46 kr-ra, a terézvárosi váci-utczán fekvő ház

257,187 ft 86 kr-ra, a józsefvárosi országúti ház pedig 278,144 ft 72 kr-ra. Az egyleti házak tiszta jövedelme 30,808 ft 18 kr, az egész évi forgalom pedig 421,086 ft 15 kr. Tehát — szokás szerint — ös osztalék (300 frt) jut a részvényeseknek. A kimutatási füzet öt utolsó lapja az intézet fényes érdemkönyvét képezi. E szerint 1847-től 1872. végeig ez intézet 285,521 ft 2 krt adott jótékony cselekedet, s nincs ily hazai nevezetesebb jó ügy és vállalat, melynek neve után e rovatban jelentékeny (és ismétlődő) összeg ne volna téve.

Egyház és iskola.

(Akadémiai tanár-kinevezés.) A közoktatásiügyi miniszter a györi kir. jogakadémiahoz a magyar alkotmány- és jogtörténet, a közjog, a közigazgatási és pénzügyi törvényism tanszékére dr. Kunes Ignác pécsi joglyceumi nyilv. rendes tanárt nevezte ki.

(Új püspökök.) Pribék István veszprémi címzetes püspök fölszentelése e hó 25-én ment végbe a budai várbeli plébánia-templomban. — A „Temesi L.“ bevégzett ténynek mondja Sclausch Lőrincz csanádgyházmegyei kanonok kinevezését szatmári püspökké.

(Haynald érsek) márcz. 25-én a pesti belvárosi plébánia-templomban egyházi beszédet tartván, megeseit rajta az ez emberi dolog, hogy egy helyütt cserben hagyta emlékezte, s irását kellett segítségül vennie. Ennek folytán szónoklatát ekkép végezte: „És soha semmi körülmények között ne hagyja el önöket az isten emlékezte ugy, mint ezuttal engem az enyém.“

(A pesti reformált német egyháznak) Vilmos császár tíz mázsa ágyúérczet ajándékozott harangöntésre. A pesti reformált magyar egyház harangjait pedig 1830-ban azokból a török ágyúkból önték, melyek három évvel előbb a Navarinnál történt hajócsatában süllyedtek el. Van tehát török, s lesz francia ágyúból készített harangunk.

(A német egang. hitközség) márcz. 30-án lakomát rendez hitszónoka: Lang Mihály tiszteletére, ki ekkor éri meg születésének 70-dik évfordulóját.

Ipar, gazdaság, kereskedés.

(Egy vágányra alkalmazott jármű) van a Köztelek udvarán föllállítva. Pethő József e járműve létezőre van alkalmazva s 80 mázsa teherrel könnyen halad. Pethő szerint találmányának fő előnye, hogy hegyen-völgyen alkalmazható, a sinek gyorsan fölszedhetők s bárhol néhány óra alatt lerakhatók ott is, hol semmi csinált út nincs, és hogy a kocsit csak 120 frtba, s egy mértföldnyi sin csak 16 ezer frtba kerül.

(Gólkavics-törő-géppel) történnek jelenleg kísérletek a városligeti fásor újonnan makadalmazt burkolatán. A kerekeket helyettesítő sulyos öntött vas hengerek könnyedén zuzzák apróra a szilárd kötförmelékét, s ekkép a költségesebb és hosszadalmas emberi munkát előnyösen pótolják.

Közlekedés.

(A svábhegyi vasútból) nagyobb jelentőségű közlekedési eszköz terveznek a vállalkozók. A terv szerint kettős övpályát szándékoznak létesíteni, melynek minden ága az alagut közelebbi területet közös kiindulási ponttól 7 mértföldnyi területet futna át. Az ágak a svábhegyi vadász-laknál válnának szét, s egyikök Budakesz, Csaba, Vörösvár, Kis-Cel és Ó-Budán át térne Badára; a másik pedig Buda-Órszón, Perbálton át a sóforrásokat érintve a Gellért utat végződnék. Egyszersmind kötelezi magát a vállalat a svábhegyi naponként 2000 akó vizet ingyen fölszállítani. Mindenesetre igen jelentékeny s a fővárosra nagy befolyás közlekedési eszköz nyárának, ha e vállalat létesíthetőnek bizonyul be.

Mi ujság?

(A bankügyben) Kerkapoly miniszter márcz. 26-án nyilatkozott a képviselőház előtt, de csak Tisza Kálmánnak a magyar leszámítoló és kereskedelmi bank föllállítása ügyében tett interpellációjára adott választ. A miniszter általános

helyeslők közt kijelenté, hogy az erre nézve föl-
merült akadályok el vannak hárítva s egyszer-
mind előterjeszté ekereskedelmi bank föllállítására
vonatkozó törvényjavaslatát. A miniszter azt
is kijelenté, hogy ez intézet létesítését nem lehet
a bankkérdés megoldásának tekinteni. A dolgok
ily fordulata folytán némileg csillapodott az osz-
trák pénzügyminiszter ellenséges eljárása folytán
keletkezett ingerültség; sőt a bécsi „N. Fr. Presse“
azt mondja, hogy Magyarország helyzete az imént
kivívott eredmény folytán megerősödött a jegy-
bank iránt legközelebb megújuló tárgyalásokkal
szemben.

** (A Széchenyi-szoborbizottság) elhalt és tá-
vol levő tagjai helyére b. Podmaniczky Frigyes,
Keleti Gusztávot és Kochmeister Frigvest vá-
laszták meg.

** (Az írói segélyegylet javára) rendezett
hangverseny az akadémia nagytermébe mult va-
sárnap szép közönséget gyűjtött, a mely tetszéssel
fogadott minden előadott számot. A tiszta jöve-
delem, ugy halljuk, 700 frtnal több.

** (Károly Lajos főherceg) királyunk test-
vér-öccse, jegyét váltott Mária braganzai her-
cegnővel, Miguel portugali herceg leányával.
A hercegnék, ki most 40 éves, ez már 3-ik házasa-
sága lesz. Először Margit hercegnővel, a szász
király leányával kelt egybe. Neje 2 évi házasság
után 1858-ban halt meg. Másodszor 1862-ben
Mária Annunciata hercegnővel, II. Ferdinánd
napolyi király leányával lépett házasságra. Má-
sodik neje, kitől 3 fia és 1 leánygyermek van,
1871-ben halt meg.

** (Járványos torokbaj.) Az „Ellenőr“ szerint
a baloldali tagjai közül Simonyi Lajos, Péchy Ta-
más, Hajdu Ignác és Ghyzcy Kálmán képviselők
s gr. Keglevich Béla, az utóbbi napokban rekedt-
ségben szenvedtek, melyből azonban már mind-
nyáján kigyógyultak és Ghyzcy már péntéken
beszédét is tartotta a házban.

** (A népszínházi bizottság) határozatából
a népszínházra szóló gyűjtési íveknek s begyűlt
adatoknak legkezebb május elsejéig b. Liptay
Béla elnökhöz (Budán, saját palotájában) vagy
Rákóczi Jenőhöz (Pesten), a „Reform“ szerkesztő-
ségében beküldését kéri.

** (A pozsonyi esküdtésék) a márcz. 26-ik tár-
gyalás alkalmával egyhangulag fölmentette Hollós
Lászlót a vád alól, melyet ellene az államügyész
a Tóvölgyi elíteltetéséről a „M. Ujság“ ba irt
cikkje miatt emelt.

** (A selmeci és körmöczabányai pénzverdek
kincsei) eddigelé moré patrio hosszú fuvarszere-
l, pandur-fedezet alatt szállították föl Budára, a mi
tetemes időt és költséget igényelt s nem a legbiz-
tosabb szállítási mód vala. Ezentúl a vasuti és
kocsiposta fogja a szállítást eszközölni.

** (A tengeri kigyó) hire időnként föl-fölme-
rül. Most ujra látták, legalább egy New-Yorkba
érkezett hajóskapitány esküdjök, Hong-Kongból
haza utaztában a 29° 38' déli szélességi és 179°
45' keleti hosszok alatt látta a tengeri kigyót,
legénységével együtt, a mint az hajója mellett
uszott. Az állat a hajótól 6 láb távolságban uszott,
legalább 50 láb hosszú volt, setétbarna színű,
fekete pettyekkel boritva.

** (Nem jó a király előtt ásitni.) A bajor ki-
rály hirtelen elbocsátá gyengyencét: Sauer szárny-
segédet, a mi nagy feltűnést okozott. Udvari
körökben rég meg akarták már buktatni a kegyen-
czet, de mindaddig nem sikerült, mig nem egy-
szer ő maga nem ásitá el magát. Az évek óta ál-
matlankodó király ugyanis nem rég egy éjjel billi-
árdozni hivta. Játékközben Sauer alvezéres egyet
ásított, mire a király haragosan mondá: „Ha ki-
rályával játszik, nem volna szabad álmosnak len-
nie,“ s másnap elbocsátá a szárnysegédi állomá-
sból.

** (Egy eredeti különöz) halt meg e napokban
Pitvaroson: Simon István. Különöz egy ember
volt — így emlékezik meg róla a „F. L.“ — tanult-

ság, ünteltség, eredetiség és zavarodottság saját-
ságos vegyülméke. Valaha sok röpiwet nyomatott
ki „Dandár“, „Penge“, czimen, keresztülgázolva
benne valamennyi nevezetes irodalmi emberen.
Egyikben Arany Jánosra is azt mondta, hogy
előtte csak Agyag János. A másikkal jelszava ez
volt: „Kerülök az emberek a tudományt, mint
kutya a pipafüstöt.“ Lenézett ő minden kitünő-
séget s csak magát tartá sokra. Azt hitte, ő a
világot sokkal jobban tudná berendezni, mint
most van. Irt is ez ügyben sokat és sokféle,
souverain lakonizmussal szidva ösze azokat is,
kiknek irt. Egyszer Shakespearat akarta lefordi-
tani, hirdetvén: „ki akarom emelni a gyémánt-
szigetet a holt Océanból.“ Holt Océannak a
világíradalmat nevezte. De persze nem emelte ki.
Majd képviselő akart lenni nagyjavu programm
mellét; de persze nem akadt, a ki rá szavazott.
Ő saját énjének tébolyultja volt. A meddig ez
énre nem került a sor: addig — sokat tudván —
okosan lehetett vele beszélni; de aztán elragad-
ták a lovak.

† (Halálhíradások.) Lehoczky Miklós, Zemplén-
megye egyik köztisztviselőben állt férfia s az 1848-iki
szabadságharc bajnoka, e hó 14-kén Véhéczen
meghalt. — Vidics László, Nagy-Kikinda kerület
főkapitányát márcz. 20-ik gutaütés érte, melynek
következtében 23-án meghalt. — Fáy György
földbirtokos s Pestmegye váci járásának egykori
főszolgabírája, péczeli birtokán életének 74-ik
évében meghalt. — Vidrátszegben márcz. 21-ikén
Heves Gábor 1848—49-iki honvédszázados ki-
sérték örök nyugalomra számos barátai, tisztelői,
és gyászoló özvegye. — Néhai Ludwig János,
országgyűlési képviselőnek leánya: Ludwigh
Etelka, Hinthel Emilné, e hó 16-án hunyt el
Brüsszelben, 24 éves korában. — Auersperg her-
cegné szül. Szapary grófnőjöl, Pozsonyban szen-
vedett égési sebei következtében 8 heti szenvedés
után meghalt. Leánya Anna, ki az égésnél szintén
megsérült, szerencsésen kigyógyult.

— („Az Anker“) 1873-ik év február havi üzletkimuta-
tása. — E hóban a társulatnál benyújtott összesen 646
bevallás 1.116.985 frt biztosítandó összeggel, és pedig:
387 bevallás 772.376 frttal halálesetre, és 259 bevallás
344.608 frttal életesetre. Kiállitva lón 392 kötvény
675.745 frttal halálesetre, és 282 kötvény 356.226 frttal
életesetre; összesen tehát 674 kötvény 1.031.971 frttal.
A havi bevétel volt 130.792 frt haláleseti díj, és 140.900
frt betételekben, összesen: 271.692 frt. Ez évben benyuj-
tott 1870 bevallás, 2.195.514 frttal, és kiállitott 1449
kötvény: 2.010.269 frttal; ugyanezen időben bevettett
502.167 frt; — halálesetekért pedig kiiztetett: 95.266
frt. A társaság működése kezdetétől fogva halálesetekért
kiiztetett 4.684.298 frt, és az 1872-ik tulelési társulás
(Associatio) eredménye 605.140 frt volt, mely összeg 732
tag közt aránylagosan felosztottat.

Nemzeti színház.

Péntek, márcz. 21. Először: „A mentor.“ Vigjáték 3
felv. Irta gr. Fredro S.; ford. Csepregi.
Szombat, márcz. 22. „Tannhäuser.“ Opera 3 felv. Szö-
vegét s zenéjét szerzte Wagner Richard.
Vasárnap, márcz. 23. „A nők az alkotmányban.“ Vig-
játék 3 felv. Irta Tóth Kálmán.
Hétfő, márcz. 24. „A mentor.“ Vigjáték 3 felv. Irta
gr. Fredro S.; ford. Csepregi.
Kedd, márcz. 25. „Az afrikai nő.“ Opera 5 felv. Zené-
jét szerzte Meyerbeer.
Szerda, márcz. 26. Először: „Salome.“ Dráma 5 felv.
Irta b. Jósika Kálmán.
Csütörtök, márcz. 27. „Az álarcos bál.“ Opera 5 felv.
Zenéjét szerzte Verdi.

Szerkesztői mondanivaló.

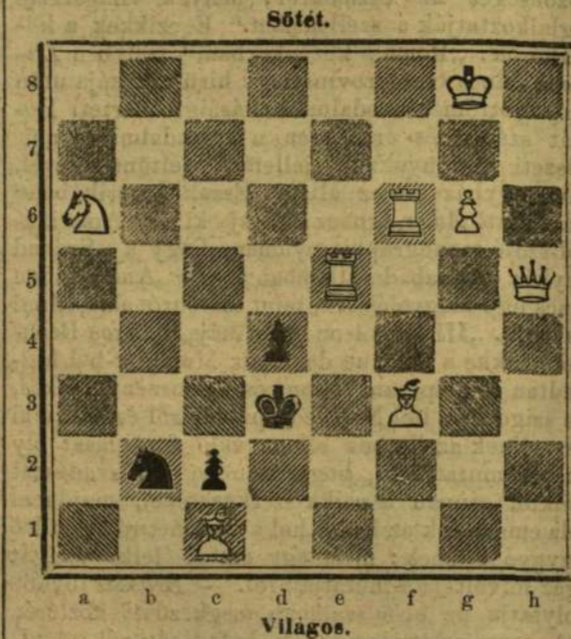
— Csorvas. A gyűjteményt lapunk megjelenésével
együtt már meg fogja kapni. A küldött összeget a kijelölt
célra ádatuk.
— M.-Sziget. B. B. A kérdezett közlemény, mint már
egy mondanivalóban irtuk, nem igen talál lapunk keretébe.
— Kup. M. A leírt viszonyokról bővebb ismeretünk-
nek kellene lenni, hogy bele avatkozni ne tartózkodjunk.
— Liszka. K. G. A dolog érdekes lehet, demég mostani
stadiumában egészen magános családi ügy, s így a hírlapi
nyilvánosság elé nem tartozik.

— Pest, O. M. A görög bölcséről irt terjedelmes tanul-
mányt jobb lesz valami szaklapnak ajánlani föl; lapunk az
ő görög filozófiával ily részletesen nem foglalkozhatik.
— Szentmikló. J. H. A széküldés miatt fölmerült
panaszok rövid időn gyökeresen orvosolva lesznek.
— Sepsiszentgyörgy. S. T. A háromszéki honvé-
dszobor ügyről küldött jelentést legközelebb közöljük.

— Megvételre kerestetik: a „Vasárnapi Ujság“ és
„Politikai Ujdonságok“ 1871-iki első (január—márcziusi)
és harmadik (július—oktobri) évnegyedi folyama. A kik
ezeket eladni szándékoznak, tudassák t. Hegedűs János
urhoz Ipoly-Nyitra (u. p. Losoncz) intézett levélben.

SAKKJÁTÉK.

696-ik sz. f. — Abbott J. W.-től
(II. díjat nyert feladvány.)

Világos indul s a harmadik lépésre mattot mond

A 691-ik számú feladvány megfejtése.

(Pap Dezsőtől Miskolczon.)

Vil. Söt. Vil. a) Söt.
1. B5-d5+ e6-d5: 1. 2. h5-h4
2. Fd3-h7 g3-g2(a) 2. 3. h5-h4
3. Vc6-g6 h5-h4 3. Vc6-a4 3. c4-c3
4. Vg6-b1 tetszés szerz. 4. Va4-b3 4. tetsz. sze.
5. V mattot ad. 5. V mattot ad.
Helyesen fejtették meg: Veszprémben: Fülöp József.
— Miskolczon: Czente József. — Gelnán: Glesinger Zeig-
mond. — Sárospatakon: Gérecz Károly — A pesti sakk-kör.

Figyelmeztetés.

Marczius-hó végével az évnegyedes előfizetések ideje
lejárván, tisztelettel felhívjuk előfizetőinket, hogy előfizet-
éseiket mielőbb megújítani sziveskedjenek.

Előfizetési feltételek:

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok
együtt: Évnegyedre (ápril—június) 2 ft. 50 kr.
Félévre (ápril—szeptember) 5 „ „
Háromnegyed évre (ápril—december) 7 „ 50 „
Csupán a Vasárnapi Ujság: Évnegyedre (ápril—június) 1 ft. 50 kr.
Félévre (ápril—szeptember) 3 „ „
Háromnegyed évre (ápril—december) 4 „ 50 „
Csupán a Politikai Ujdonságok: Évnegyedre (ápril—június) 1 ft. 25 kr.
Félévre (ápril—szeptember) 2 „ 50 „
Háromnegyed évre (ápril—december) 3 „ 75 „
Egyes előfizetések legkezserűbben postai utal-
vány által eszközölhetők, a melyre bérmentésitül csak egy
darab 5 krajczáros bélyeg kívántatik.
Tiz előfizetett példányra gyűjtőinknek egy tisz-
telepéldánnyal szolgálunk.
Pest, márczius-hó 1873.

A Vasárnapi Ujság és P. Ujdonságok
kiadó-hivatala (Pest, egyetem-utca 4. sz. a.)

TARTALOM.

Morócz István (arckép). — A jó szív csodát tesz. —
Egy amerikai polgár Magyarországon 1851-ben, (Vége). —
Állatsereglet falon (képpel). — A magyar gazdasági egye-
sület és a Köztelek (képpel). — A filozófosok városa. —
Bagdádól Kairóig, III. — Egy norvég fatemplom (képpel).
— Egyveleg. — Tarház: Irodalom és művészet. — Köz-
intézetek, egyletek. — Egyház és iskola. — Ipar, gazda-
ság, kereskedés. — Közlekedés. — Mi újság? — Nemzeti
színház. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. —
Heti-naptár.
Felölös szerkesztő Nagy Miklós (L. magyar-utca 21. sz.)

Table with columns for months (Márcz., Ápril, Május, Június, Júl., Aug., Szept., Okt., Nov., Dec.) and days of the week, listing religious and public events.

Buda-Pest, április 6-án 1873.

Előfizetési feltételek: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. — Félévre 5 ft.
Csupán a Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. Félévre 3 ft. — Csupán a Politikai Ujdonságok: Egész évre 5 ft. — Félévre 2 ft. 50 kr.
Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokat illetőleg: Egy négyzser hasábozott petit sor, vagy annak helye, egyzseri ígatásnál 10 krajczárba; háromszori vagy
többzseri ígatásnál csak 7 krajczárba számítottak. — Kiadó-hivatalunk számára hirdetőnyeket elfogad Búesben: Oettel Alajos. Wollzeile Nr. 22. és Haasenstein és Vogler, Wollzeile Nr. 9. —
Bélyegdíj, külön minden ígatás után 30 kr.

Franklin Benjámín.

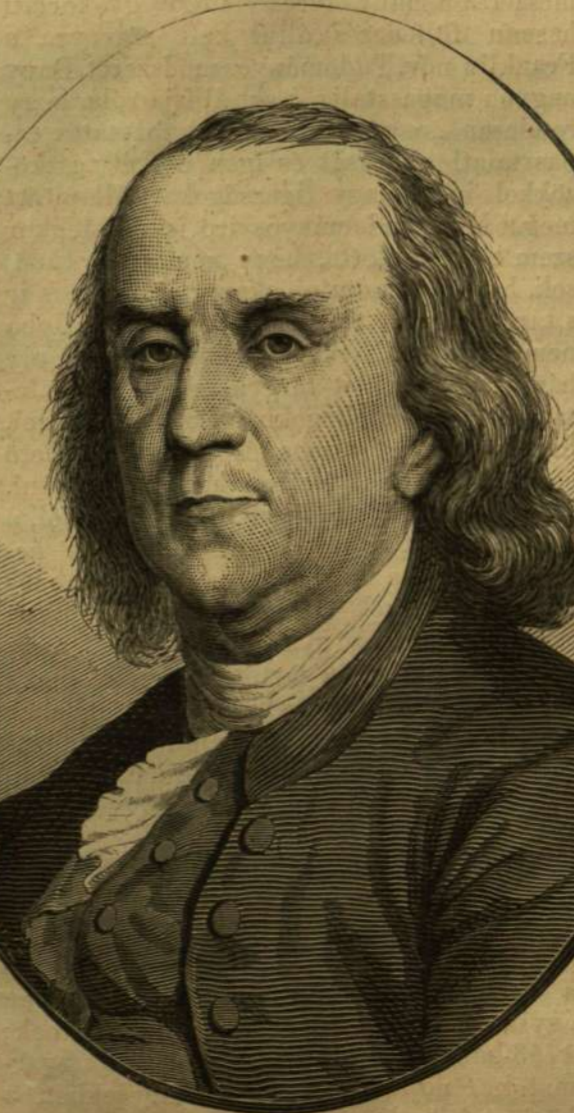
(1706—1790.)

A „Vasárnapi Ujság“ nak a „Franklin-
társulat“ kiadásában megjelenő legelső száma
bizonyára nem választott méltatlan alakot,
hogy azt olvasóival megismertesse, midőn
jónak látta először is Franklin Benjámín ké-
pét és életét közölni. Franklin minden ter-
kintetben azok közé a nagyságok közé tar-
tozik, a kikhez nem kell a kedvező alkalomra
várni, hogy érdekesek legyenek, mert hiszen
életük és működésük jobb és nagyobb része
az emberiség köztulajdonává vált s nevék
és alakjuk az emberiség közös Pantheonjáb-
ban oly magasan fent ragyog, hogy abban
a távolságban már csaknem minden
nemzeti különbség elenyészik, s csak azt látjuk,
hogy az is ember. Franklin-
nál nem adott Amerika na-
gyobb embert a világtörté-
net csarnokának. Tökéletes
mintája az észak-amerikai
polgárnak, ki maga képi
ki magát mindenben, a mire
szüksége van; maga teszi
magát azzá, a mi lenni vá-
gyik; magától tanul mindent
s a maga emberségéből élve,
megtanul másokon is segí-
teni s mégis nagy vagyon
szerezni. Gyakorlatibb, mint
az iskolázott tudós; közvet-
lenül az életbeli siker után
törekszik, de e siker minden
eredménye legalább felében,
példáserü hatása pedig egé-
szén a közjóra szolgál. Ele-
tét folyvást oly üzletben és
vállalatokban tölti, hogy
alig lehet külön választani,
hol kezdődik magán, hol
nyilvános életének határa,
mert a kettő egymást átszöve
folyvást együtt halad. Elve
az angol üzleti jelszó, hogy
„a becsületesség a legjobb
politika,“ de azért a becsü-
letességet ügyességgel, az
erényt életrevalósággal pá-
rosítja; becsületes vállal-
kozó, ki még az emberszere-
tetet is bizonyos számíttással
gyakorolja s szívének érzel-

meit és jótéteményeit is oly módon intézi,
hogy az sem az adó, sem az elfogadó egyé-
niségének semmi esetben hátrányára ne
szolgáljon.
Íme az ilyen valódi amerikai jellemek-
nek volt épen nem közönséges megtestesü-
lése Franklin; nem csoda, ha már szinte
még életében példabeszédes alakká vált hon-
fitársai között, kik előtt élete és képe minta,
szavai pedig a bölcs Salamon példabeszé-
deinek értékével bírnak.
És Franklin mindezt nem nagy szabású
lángelméjének, hanem lankadatlan, ernye-

detlen szorgalmának, folyvást célra törő,
szívós, kitartó munkásságának köszönhet-
te, s így a nyomdász, a postamester, a politikus,
a természet és embervilág búvára, a társa-
dalmi és üzleti élet bölcsé, a diplomata és
még ki tudná elszámlálni mennyi minden
foglalkozású ember életéből oly gazdag tan-
ulást merithet mindenki, a minőt ritkán
találni egy emberben.

Franklin Benjámín született 1706. ja-
nuár 17-én Bostonban, hová atyja Angliá-
ból, mint szigorú puritán s ott szappanfőzéssel
és gyertyamártással foglal-
kozott. Benjámín, ki tizenhét
gyermek közül a tizenötödik
fia volt atyjának s utána
csak két leány következett,
már korán papnak volt szá-
va, mert oly könnyen és
szorgalmasan tanult, hogy
észre sem vették, mikor ol-
vasni már tudott. De alig
töltött a latin iskolában egy
évet s már megijedt apja a
költségektől s a fiut egy
szépirás- és számolás-tanító
kezére bízta, kinél az írás-
ban nagyon sokra, számolás-
ban semmire sem haladt, pe-
dig kitünő bánásmódja volt.
Már tizenkét éves korában
a maga mesterségére fogta
apja, de azt nem szerette a
fiu, s azért egy késeshez adta
inasnak, a hol meg az apa
nem tudott megegyezni a
mesterrel, s így épen kedvező
alkalom volt elhelye-
zésére, hogy egy testvér-
bátyja Angliából mindenféle
nyomdai szerekkel haza ér-
kezett s mint önálló nyom-
dász, megtelepedett, mert
az öreg Franklin elhelye-
zette nála Benjámint.
A latin iskola félbenha-
gyása és a nyomdászszá-
létel két olyan forduló pont
Franklin életében, melyek
élete és jelleme fejlődésére
nagy befolyással voltak. Ha

FRANKLIN BENJÁMIN.